

ΤΑ ΚΑΤΑ ΜΙΘΡΙΔΑΤΗΝ *

Μετὰ δὲ τὴν ὁμολογηθεῖσαν εἰρήνην ὁ μὲν Σύλλας πορευθεὶς ἐπὶ τὸν ἀνα-
λαβόντα ἀντὶ τοῦ Φλάκκου τὴν στρατηγικὴν Φιμβρίαν, στρατοπεδεύοντα ὑπὸ
τὰ τείχη τῶν Θυατείρων, ταχέως προτείλκυσε καὶ συνήνωσε μετὰ τοῦ ἰδίου
τὸν στρατὸν ἐκείνου, ἕνεκεν τῆς ἀπειθείας καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν αὐτομολήσεως
εἰς Πέργαμον φυγόντος καὶ ἐκεῖ αὐτοκτονήσαντος. Διὰ δὲ τοῦ Κουρίωνος
κατήγαγε τὸν μὲν Νικομήδην εἰς Βιθυνίαν, τὸν δὲ Ἀριοβαρζάνην εἰς Καπ-
παδοκίαν καὶ διέταξε προσωρινῶς τὰ πράγματα πῆς ὑπὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν
κυριαρχίαν πάλιν ἐκνεληθούσης Ἀσίης, πέμπων ἐπὶ τοὺς μιθριδικτίσαντας
στρατὸν καὶ τὰ δόξαντα αὐτῷ πάνταχοῦ ἐπιβάλλων. Συγκαλέσας δὲ εἰς
Ἐφέσον πρέσβεις ἐξ ἐκάστης πόλεως καὶ χώρας καὶ ἐλέγξας τοὺς κατοίκους
διὰ τὴν πρὸς Ῥωμαίους ἀπιστίαν, ἐπέβαλεν εἰς τὴν Ἀσίαν κοινὴν ζημίαν,
ἐκτὸς τῶν παρὰ τοῖς ἰδιώταις μάλιστα δαπανηρῶν καὶ ὕβριστικῶν στρατιω-
τικῶν καταλυμάτων, διαμύρια τέλαντα, αὐτὸς προσδιορίσας, τί ὀφείλον
ἕκαστοι ν' ἀποτίσωσι καὶ ἐκβιάζων διὰ στρατιωτῶν τὴν τῶν χρημάτων
εἰσπραξίν. Ἀντήμειψε δὲ καὶ τοὺς πιστοὺς παραμείναντας Λυκίους, τὴν πόλιν
τῶν Ἰλίων καὶ τῆς Μαινησίας τῆς ἐπὶ Σιπύλῳ, τὴν ἰσχυρῶς ὑπὸ Μιθρι-
δάτου πολιορκηθεῖσαν καὶ πολλὰ παθοῦσαν κακὰ νῆσον Ῥόδον, ὡς καὶ τὴν
Χίον, δωρησάμενος αὐτοῖς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν πρὸς Ῥωμαίους φιλίαν.
Κατὰ δὲ τῆς Ῥωμαϊζούσης Χίου ὁ Μιθριδάτης εἶχε μάλιστα μὲνίστην, διότι
ναῦς χίαι ἐξ ὧν ἠναγκάσθησαν οἱ Χῖοι θαλασσοκρατοῦντι αὐτῷ νῆα παράσχωσι
προσέκρουσαν ἰσχυρῶς ἐν τῷ θερμῷ τῆς πρὸς Ῥοδίου ναυμαχίης εἰς ἣν ὁ
Μιθριδάτης ἐπέβαινε τριήρη, ὅπερ ἐκείνος ἐξέλαβεν ὡς ἐκ προμελέτης γενο-
μενον· διὰ τοῦτο δὲ καὶ διότι πολλοὶ Χῖοι εἶχαν μεταβῆ πρὸς Σύλλαν,
ἔπεμψε μετὰ δύο ἔτη τὸν στρατηγὸν Χηνόβιον, ὅστις ἐξαίφνης κυριεύσας διὰ
νυκτὸς τὰ τείχη καὶ τὰς ἰσχυρὰς θέσεις τῆς Χίου εἰσέπραξε παρὰ τῶν κα-
τοίκων ὡς πρόστιμον δισχίλια τέλαντα, μετὰ δὲ ταῦτα συγκαλέσας αὐτοὺς
εἰς ἐκκλησίαν καὶ περιστήσας τοὺς στρατιώτας συνέλαβε πάντας, ἐπιβιάσας
δὲ αὐτοὺς εἰς πλοῖα σὺν γυναῖξὶ καὶ τέκνοις ἔπεμψε πρὸς Μιθριδάτην, ὅστις
δισπρόσπειρεν αὐτοὺς εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Πόντου καὶ τῆς Κολχίδος. Ὁ
Σύλλας λοιπὸν ἐν ταῖς συνθήκαις ὑπεχρέωσε τὸν Μιθριδάτην ν' ἀποκατα-
στήσῃ ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν πάντας τοὺς διασωθέντας Χίους. Μετὰ ταῦτα ὁ
Σύλλας ἀναχθεὶς ἐξ Ἐφέσου ἀφίκετο εἰς Ἀθήνας, ὅθεν ἀρπάσας τὴν τὰ
βιβλία τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ Θεοφράστου καὶ ἄλλα συγγράμματα περιέ-

* Συνέχεια καὶ τέλος. Ἰδὲ σελ. 489.

χουσαν βιβλιοθήκην τοῦ Ἀπελλικῶντος, ὅστις ἐν τῷ ὀλέθρῳ τοῦ Ἀριστίωνος εἶχεν εὖρει καὶ αὐτὸς τὸν ἴδιον ὄλεθρον, διὰ Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας κατέβη εἰς Δυρράχιον καὶ ἐπεραιώθη εἰς Ἰταλίαν, ἄγων κατὰ τοῦ ἀντιπάλου Μικρίου καὶ Ἑλλήνας καὶ Μακεδόνας οὐκ ὀλίγους.

Ὁ δὲ Μιθριδάτης, ἃφ' οὗ ἐξήγαγε τὰς φρουράς αὐτοῦ ἐκ τῶν πόλεων, ὠφελούμενος ἐκ τῆς εἰρήνης ὑπέτασσε κατὰ τὰ ἐφεξῆς δύο ἔτη τοὺς περὶ τὸν Φάτιν, τὸν Κούρκσον καὶ τὸν Κιρμέριον βύσπορον ἀποστάντας λαοὺς, νέας περὶ πικρασκευῶν δυνάμεις πρὸς ἐπανάληψιν τοῦ ἀγῶνος. Καὶ οἱ μὲν Κόλχοι ἤτησαν ἐκυτοῖς βασιλέα τὸν ὀμῶνυμον τῷ πικτρί τοῦ Μιθριδάτου υἱόν, ὃν λαβόντες ὑπετάγησαν. Ὁ Μιθριδάτης ὁμοῦς, ὑποπτεύσας τὸν υἱόν, ὅτι ἐκ φιλοδοξίας εἶχε διεγείρει τοὺς Κόλχους καὶ προσκλέσας πρῶτον μὲν περιέβαλε αὐτὸν χρυσᾷ δασμᾷ, ἔπειτα δὲ καὶ ἀπέκτεινε, καί τοι πολλὰς οὗτος εἶχε πικράσχει αὐτῷ ὑπηρεσίας, ὅτε πρὸς Φινθρίκν ἐπολέμει. Κατὰ δὲ τῶν Βοσπορικῶν ναῦς καὶ στρατὸν περὶ πικρασκευῶν καθίστατο ὑπόπτος, ὅτι κατὰ Ῥωμαίων τὰς περὶ πικρασκευῶν ταύτας ἐποιεῖτο. Ἄλλως δὲ καὶ δὲν εἶχεν ἀποδώσῃ τῷ Ἀριστοκρίτῳ μέρος τῆς Καππαδοκίας. Ἐν τούτοις δὲ καὶ ὁ Ἀρχέλαος ὑπόπτος ἦδη τῷ Μιθριδάτῃ γενόμενος, ὅτι ἐν τῇ εἰρήνῃ τῷ Σύλλῳ ἐχαρίσατο, κατέφυγε πρὸς τὸν καταλειφθέντα ἐν Ἀσίᾳ ὑπὸ τοῦ Σύλλα πρὸς ἀποκατάστασιν τῶν λοιπῶν Μουρήναν καὶ τὸν Μιθριδάτην διέβαλλεν. Ὁ Μουρήνας λοιπὸν, ἤδη καὶ αὐτὸς θριχμῶν ὀρεγόμενος, ἐπὶ τῇ προφάσει, ὅτι ὁ Μιθριδάτης ἐδράδυνε νὰ ἐξαγάγῃ τῶν πόλεων τὰς φρουράς, ὤρμηται εἰς τὴν ὑπὸ Μιθριδάτῃ Καππαδοκίαν καὶ ἐκυρίευσεν (83 π. Χ.) τὰ Κόμωνα, πόλιν μεγάλην καὶ σεβαστὸν ἱερὸν τῆς Συρίας Θεᾶς Μυλίσσης ἔχουσαν ἀρνησάμενος δὲ εἰς τοὺς παρὰ Μιθριδάτου πρέσβεις τὴν ὑπαρξίν ὧν οὗτος προὔβχλletteτο συνθηκῶν, ἐξηκολούθει τὴν χώραν ἐκείνου ἐπιτρέχων, οὐδὲ τῶν ἱερῶν ἀπαχόμενος. Εἶχε μὲν πέμψῃ ὁ Μιθριδάτης πρέσβεις εἰς Ῥώμην (82 π. Χ.) κατηγορῶν τοῦ Μουρήνα τὴν τῶν συνθηκῶν παράβασιν, ἀλλ' ὁ Μουρήνας τὸν Ἄλυν διαβὰς καὶ πολλὴν συναγαγὼν λεῖαν ἐκ τῆς τοῦ Μιθριδάτου ἐπικνηλθεν εἰς Φρυγίαν καὶ Γαλατίαν. Ἐκεῖ δὲ ἀφίκετο ἐκ Ῥώμης ὁ Καλίδιος δημοσίᾳ μὲν ἀπαγορεύων τῷ Μουρήνῳ νὰ κακοποιῇ τὸν ἐν σπονδαῖς πρὸς Ῥωμαίους διατελοῦντα Μιθριδάτην, ἰδίᾳ δὲ ἐν τῇ πρὸς Μουρήναν διαλέξει αὐτοῦ ὅτι εἶπεν ἄλλᾳ εὐλόγως ὑποπτευόμενος, ὡς τοῦ Μουρήνα καὶ μετὰ ταῦτα ἐξηκολούθουντος νὰ λεηλατῇ τὴν τοῦ Μιθριδάτου. Ὁ Μιθριδάτης λοιπὸν, ὡς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων προφανῶς πολεμούμενος, ἀναλαμβάνει πάλιν τὰ ὅπλα πρὸς ὑπεράσπισιν ἐκυτοῦ. Καὶ ὁ μὲν Γόρδιος, διαταχθεὶς νὰ ἐξώσῃ ἐκ τῆς Καππαδοκίας τὸν Μουρήναν, ἠνάγκασεν αὐτὸν προελάσαντα μέχρι Σινώπης νὰ διαβῇ πάλιν τὸν Ἄλυν, οὗτινος ἐπὶ τῆς ὁχθῆς ἀντεστράτοπέδευσε αὐτῷ. Ἐπελθὼν δ' ἔπειτα καὶ ὁ Μιθριδάτης μετὰ τῆς κυρίας δυνάμεως συνεκράτησε μάχην ἰσχυράν περὶ τὸν ποταμὸν, ὃν διαβὰς ἐτρέψατο τὸν Μουρήναν, καὶ βᾶλλον ἐδίωκε δι' ὄρεινῶν χωρῶν φεύγοντα εἰς Φρυγίαν.

Ἦν δ' ὁ δὲ ἀνεκτάτο τὰ ἀπολεσθέντα καὶ ἐξήλαυνεν ἐκ Καππαδοκίας τὰς τοῦ Μιθριδάτου φρουράς, ἔρχεται παρὰ τοῦ Σύλλα διαταγὴ ἐμποδίζουσα τὸν πρὸς Μιθριδάτην πόλεμον, καὶ ἀνακαλοῦσα μὲν τὸν Μιθριδάτην, διορίζουσα δὲ τὸν Αὔλον Γαβίνιον, ἵνα διατάξῃ τὰ πράγματα καὶ διαλλάξῃ πρὸς ἀλλήλους Μιθριδάτην καὶ Ἀριοβαρζάνην. Ἐνταῦθα λέγει καὶ ὁ δεύτερος Μιθριδατικός πόλεμος (81 π. Χ.) ὑπὲρ τὰ δύο μὲν ἔτη παραταθείς, εἰς τὰς εἰρημένους δὲ πράξεις περιορισθείς.

Ἀλλ' ὁ Μιθριδάτης προβλέπων, ὅτι θάπτον ἢ βράδιον ἐμελλε πάλιν νὰ δοθῇ αὐτῷ ἀφορμὴ, ἵνα ἐπαναλάβῃ τὸν ἄγῶνα κατὰ τῶν πάσαν αὐτοῦ αὐξήσιν ἐκ παντός τρόπου ἐμποδίζόντων Ῥωμαίων, μετέβη κατὰ τὸ παρὸν εἰς Βόσπορον καὶ κατέστησεν αὐτοῦ βασιλεῖα τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μαχάριν· ὑπέταξε δὲ καὶ τινὰς βαρβάρους λαοὺς, πλὴν τῶν διὰ τὸ ὄρεινόν καὶ ψυχρὸν τῆς χώρας αὐτῶν ἰσχυρῶς ἀντιστάντων Ἀχαιῶν, λαοῦ μετὰ Κόλχων καὶ τῆς Ταυρικῆς Χερσονήσου ληστρικῶς, κατὰ τοὺς μύθους ἐξ Ὀρχομενοῦ καταγομένου, ἐπὶ δὲ τῆς ἐκ Τροίας ἐπανόδου πλανηθέντος καὶ εἰς ταῦτα τὰ παρχαλὶα καταντήσαντος. Ἀφοῦ δ' ἐπέστρεψεν εἰς Πόντον, πολλὸν ἀποβαλὼν στρατὸν, πρῶτον ἐπαρψε πρεσβεῖαν ἐξαιτούμενος τὴν τῶν συνθηκῶν ἐπίκυρῶσιν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ σύγκλητος διὰ τὸν τότε θάνατον τοῦ Σύλλα ὀλίγον εἰς τὴν πρεσβεῖαν προσέσχεν, εὐχαριστηθεὶς μᾶλλον ἐπὶ τούτῳ ἐξηκολούθησε συντόμως πρὸς πόλεμον προκαυεωζόμενος. Καὶ τὸν μὲν γαμβρὸν αὐτοῦ Τιγράνην, ὅστις κυριεύσας προσέβηκεν εἰς τὴν ἐπικράτειαν αὐτοῦ τὸ βόρειον μέρος τοῦ Συριακοῦ βασιλείου, ἐπεισε νὰ εἰσβάλῃ ὑπὲρ αὐτοῦ εἰς Καππαδοκίαν, αὐτὸς δ' ἐστρατολόγει πανταχόθεν. Θέλων δὲ ν' ἀποφύγῃ τὰ σφάλματα, ἐξ ὧν εἶχε πάθει, ὡς ἐνόμιζε, πρότερον, ὥπλιζεν ἤδη τοὺς στρατοὺς καὶ ἐγύμναζε κατὰ τὸν Ῥωμαϊκὸν τρόπον, μεταχειριζόμενος προγυμναστὰς τοὺς αὐτομόλους τοῦ Φιλέρρου ἀξιωματικοὺς καὶ τοὺς ἀποσταλέντας αὐτῷ παρὰ Σερτωρίου, τοῦ πρὸ πολλοῦ ἐπιτυχῶς τὴν Μαριαννὴν σιμαίαν ἐν Ἰσπανίᾳ ὑποστηρίζοντος περιφήμου στρατηγοῦ, οὗτινος εἶχεν ἐπιζητήσῃ κατὰ τῶν κοινῶν ἐν Ῥώμῃ ἐχθρῶν τὴν συμμαχίαν ἐπὶ τῷ ὄρω, αὐτὸς μὲν νὰ λάβῃ Καππαδοκίαν, Βιθυνίαν καὶ εἴ τινα ἄλλην χώραν ἡττηθεὶς ἀπώλεσε, τῷ δὲ Σερτωρίῳ νὰ δώσῃ τρισχίλια τέλαντα καὶ τεσσαράκοντα ναῦς. Προέλαθε δὲ καὶ συμμάχους, πλὴν τῶν προσιγμένων Ἀρμενίων καὶ τῶν διχφύρων τοῦ Κευκάσου λαῶν καὶ τῶν περὶ τὴν Ταυρικὴν Χερσονήσον, καὶ τοὺς ἐξῆς ἐπὶ τῆς Εὐρώπης βαρβάρους Σκύθας, Ἰξάργας καὶ Λαυρομάτας, καὶ τὰ περὶ τὸν Ἰστρον καὶ τὸν Αἴμον καὶ τὴν Ῥοδόπην φύλα τῶν Θρακῶν καὶ τοὺς μαχιμωτάτους Βαστάρνας. ἔχων δὲ ἤδη συνηγμένους αὐτοῖς πεζῶν μὲν καλῶς γεγυμνασμένων δώδεκα μυριάδας, ἱππέων δὲ χιλιάδας δεκαεῖς καὶ ναῦς τετρακοσίας, καὶ θέλων ν' ἀναλάβῃ ὅσας χώρας ἐν τῇ εἰρήνῃ ἐξ ἀνάγκης παρεχώρησεν, ἐπειδὴ Νικομήδης ὁ τῆς Βιθυνίας βασιλεὺς ἔπαις τελευτήσας κατέλιπεν, ὅπως ἄλλοτε ὁ Ἀτταλὸς, κληρονόμος τοῦ βασιλείου αὐτοῦ τοὺς Ῥωμαίους, ἔσπευτε νὰ προκαταλάβῃ τὴν Βιθυνίαν, πέμψας ὑπὸ Τεξιλλην

καὶ Ἑρμοκράτην ἰσχυρὸν στρατὸν εἰς Παφλαγονίαν. Οἱ δὲ κάλλιστα τοὺς σκοποὺς τοῦ Μιθριδάτου εἰδότες καὶ πάντοτε προσέχοντες Ῥωμαῖοι ἐκήρουν κατ' αὐτοῦ πόλεμον (75 π. Χ.), τὸν τρίτον καὶ τελευταῖον Μιθριδατικόν.

Ἐπειδὴ δ' ἐν Ῥώμῃ ἀπῆται τότε τὴν κατὰ Μιθριδάτου στρατηγίαν ἐκάτερος τῶν ὑπάρχον, ἡ σύγκλητος ἀπέστειλεν ἀμφοτέρους εἰς Ἀσίαν (74 π. Χ.), τῷ μὲν Μάρκῳ Αὐρηλίῳ Κόττῳ ἀναθεῖσα τὴν διοίκησιν τῆς ἤδη Ῥωμαϊκῆς Βιθυνίας καὶ τὴν φύλαξιν τῆς Προποντίδος, τῷ δὲ Λευκίῳ Λουκούλλῳ τὴν Κιλικίαν καὶ τὴν κατὰ Μιθριδάτου στρατηγίαν. Ὁ δὲ περὶ τῶν ὅλων τὸν πόλεμον τοῦτον ἐσόμενον ὁρῶν Μιθριδάτης, ἔχων ἤδη προκατειλημμένην τὴν Παφλαγονίαν, τὸν μὲν στρατηγὸν Διόφικτον ἔπεμψεν εἰς Καππαδοκίαν, ὅπως ἐμποδίζῃ τὸν προσερχόμενον Λούκουλλον, αὐτὸς δὲ εἰσέβαλεν εἰς Βιθυνίαν, πανταχοῦ πάλιν ἀσμένως ὑπὸ πόλεων ὑποδεκτὸς γινόμενος διὰ τὰς ὑπὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν τελωνῶν καὶ τοκοφλύφων ἀφορητοὺς καταπιέσεις. Ἀφ' οὗ δὲ προσβαλὼν ἐνίκησε τὸν Κότταν, ὅστις ἔσπευδε νὰ συγκροτήτῃ μάχην, ἵνα λάβῃ τὴν δόξαν τῆς νίκης μόνος, χωρὶς νὰ συμμετάσχη αὐτῆς καὶ ὁ ἤδη ἐν Φρυγίᾳ εὐρισκόμενος συνόπατος αὐτοῦ, ἐνίκησε δὲ ἅμα καὶ τὸν ὑπὸ Κότταν τεταγμένον Ῥουτίλιον καὶ ἐφόνευσε ἄνδρας τετρακισχιλίους, πολιορκεῖ τὸν Κότταν ἐν Χαλκηδόνι, περὶ ἣν καὶ ὁ τοῦ Μιθριδάτου στόλος τὸν Ῥωμαϊκὸν ἐνίκησε, λαβὼν αὐτοῦ ναῦς αὐτάνδρους ἐξήκοντάς. Μετὰ δὲ ταῦτα, καταλιπὼν εἰς πολιορκίαν τοῦ Κόττα τὸν ἐπικρουῖντα στρατὸν, ἐστράφη κατὰ τοῦ εἰς βοήθειαν αὐτοῦ σπεύδοντος ἑτέρου ὑπάρχου. Ἀλλὰ τοῦ Λουκούλλου, ὡς εἶδε τὸ περὶ τὸν Μιθριδάτην πλῆθος, οὐ θελήσαντος νὰ συνάψῃ μάχην πρὸς ὑπερέχουσαν δύναμιν, ἀλλὰ φρονιμώτερον κρίναντος νὰ πολεμῇ διὰ τῆς χρονοτριβῆς καὶ τῆς τῶν ἐπιτηδείων παρακωλύσεως, ὁ Μιθριδάτης ἀπῆλθε διὰ νυκτὸς, λαθὼν τὸν Λούκουλλον, καὶ ἐπολιορκήσας κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, ἐλπίζων, ὅτι θέλει κυριεύσῃ αὐτὴν ἐξ ἐφόδου, τὴν Ῥωμαῖζουσιν καὶ ἐν τῇ περὶ Χαλκηδὸνα μάχῃ πολλοὺς ἄνδρας καὶ ναῦς ἀποβαλοῦσαν Κυζικόν. Ἀλλ' εὐθὺς ἐπεφάνη αὐτῷ ὁ Λούκουλλος (73 π. Χ.), καὶ ἰδρυθεὶς ἐφ' ὕψηλῃς θέσεως ἠπεύλει τὸν Μιθριδάτην καὶ κατὰ δύναμιν τὰ εἰς τὸν πολυάριθμον ἐκείνου στρατὸν ἀναγκαῖα παρεκώλυεν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ πολιορκία προὔβαινεν εἰς μῆκος, ὅτε τῶν Κυζικηνῶν ἀνδρείως πᾶσαν ἐφοδὸν τοῦ Μιθριδάτου ἀποκρουόντων καὶ πρὸς τὰς ἰσχυρὰς ἐκείνου ἐκ γῆς καὶ ἐκ θαλάσσης μηχανὰς παντοῖα ἀντιμαχομένων, τὰ δ' ἐπιτήδεια τῷ στρατῷ τοῦ Μιθριδάτου αἰ μάλλον ἐσπένδιζον, ἕως κατήντησαν νὰ λιμώττωσι, πρὸς δὲ τούτοις ἐνέσκηψε καὶ λοιμὸς εἰς τὸ στρατόπεδον, ὁ Μιθριδάτης ἔπεμψεν εἰς Βιθυνίαν τὸ ἵππικόν καὶ μέρος τοῦ πεζικοῦ. Ἀλλὰ πάλιν ὁ Λούκουλλος προτρεκμὼν ἐκώλυε τὴν τοῦ Ῥοῦδακοῦ διέβασιν, καὶ μάχης γενομένης πολλοὶ τῶν τοῦ Μιθριδάτου ἔπεσαν, πολλοὶ δ' ἐλήφθησαν αἰχμάλωτοι, ἐν οἷς καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ ἵππικοῦ, ἄχθέντες εἰς τὸ τοῦ Λουκούλλου στρατόπεδον. Καὶ ὅμως ὁ Μιθριδάτης ἐνέμενεν εἰς τὴν τῆς Κυζίκου πολιορκίαν, ἐν ᾧ ὁ στρα-

τηγῆς αὐτοῦ Εὐμαχος ἐπέτρεχε τὴν Φρυγίαν, φονεύων τοὺς Ῥωμαίους, καὶ ὑπέτασσε τὴν Πισιδίαν, Ἰσαυρίαν καὶ Κιλικίαν. Ὑπειδὴ ἔμως ἐπῆλθε καὶ ὁ χειμὼν, τὴν ἐκ θαλάσσης τῶν ἀναγκαίων προσπόρισιν δυσκολωτέραν καθίστων, καὶ πείνα καὶ ἡ νόσος τὸν στρατὸν αὐτοῦ ἐπενέμοντο, προσέτι δὲ καὶ ὁ κατὰ τῆς Ἰταλίας προωρισμένος, ὑπὸ Σερτωριανῶν δὲ νουαρχούμενος στόλος αὐτοῦ ἡττήθη παρὰ Τένεδον καὶ Ἀἴμνον ὑπὸ τοῦ Λουκούλλου, ὁ Μιθριδάτης ἀπεφάσισε τέλος νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν· ἀναθεὶς δὲ εἰς δύο στρατηγούς αὐτοῦ ν' ἀγάγῃ διὰ ξηρᾶς τὸν στρατὸν εἰς Ἀχύμφικον, αὐτὸς διὰ θαλάσσης μετέβη εἰς Πάριον, ἐξ οὗ μετ' οὐ πολὺ εἰς Νικομήδειαν. Ἀλλ' ὁ Λούκουλλος, διώξας τοὺς εἰς Ἀχύμφικον πορευομένους, καταλαμβάνει παρὰ τὸν Γρανικὸν ποταμὸν καὶ συγκροτήσας μάχην πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε, παμπόλλους δὲ ἠχμαλώτισεν. Ὁ δὲ Μιθριδάτης πέμψας νκὺς ἀπήγαγε τὰ εἰς Ἀχύμφικον διαφυγόντα λείψανα τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ μετὰ πάντων τῶν Ἀαμψικηνῶν. Ὅτε δὲ ὁ Μιθριδάτης διέτριβεν ἔτι ἐν Νικομηδείᾳ ἔσπευσαν ὁ, τε Κόττας καὶ κατόπιν ὁ Τριάριος νὰ πολιορκήσωσι αὐτόν· ἀλλὰ τοῦ Ῥωμαικοῦ στόλου ὑπερήκνυτος, ὁ Μιθριδάτης ἀκωλύτως ἀπέπλευσεν ἐκ Νικομηδείας (72 π. Χ.) μετὰ τοῦ στόλου αὐτοῦ, σπεύδων πρὸς τῆς ἀφίξεως τοῦ Λουκούλλου νὰ εἰσπλεύσῃ εἰς τὸν Πόντον. Ἀλλὰ κατὰ κακὴν αὐτοῦ τύχην πάλιν εἰς δεινὸν χειμῶνα περιπεσὼν καὶ τὸ πλείονος τοῦ ἰδίου στόλου ναυαγῆσαν ἢ καταβυθισθὲν, ἀποβίων, μόλις αὐτὸς μετεμβίβασθαι εἰς ληστρικὸν πλοιάριον ἐσώθη εἰς Ἡράκλειον τοῦ Πόντου, ὅθεν μετέβη εἰς Σινώπην καὶ εἰς Ἀμισόν.

Ἀλλ' ὁ Μιθριδάτης, καὶ περ τοσοῦτον ὑπὸ τῆς τύχης ἀντικοπτόμενος, ἔμως οὐδόλως τοῦ σκοποῦ ἀφίστατο· ἀλλὰ φροντίσας ν' ἀσφαλίσῃ ἐκ τῶν ἐνόντων τὰ φρούρια αὐτοῦ καὶ νέας αἰτήσας δυνάμεις παρὰ τε τῶν Σκυθῶν καὶ τῶν ἄλλων ὑπηκόων ἐθνῶν, ὡς καὶ παρὰ τοῦ υἱοῦ Μαχάρους καὶ τοῦ γαμβροῦ Τιγράνου, ἐπέμενεν εἰς τὸν πόλεμον, ἐπὶ τοῦ παρόντος περὶβάλλων εἰς τὸν ἤδη ἐπεσχόμενον Λούκουλλον προσκόμματτα, καὶ φθείρων τὴν χώραν, ἵνα τῇ τῶν τροφῶν ἐνδείᾳ τὴν πρόοδον αὐτοῦ ἀναστείλῃ. Ἀλλ' ὁ Λούκουλλος, ἀμέσως μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Μιθριδάτου κυριεύσας τὴν Βιθυνίαν καὶ Μαφλαγονίαν καὶ προνοήσας περὶ τῶν εἰς τὸν στρατὸν ἀναγκαίων, διὰ Βιθυνίας καὶ Γαλατίας εἰσέβηκεν εἰς τὸν Πόντον, καταδιώκων τὸν Μιθριδάτην, καὶ ἐπεχείρησε τὴν πολιορκίαν τῆς ἀξιολόγου πόλεως Ἀμισοῦ καὶ τῆς περικοδομημένης αὐτῇ Εὐπατορίας. Ὁ δὲ Μιθριδάτης ἀποχωρήσας διεχέμακτεν ἐν Καθείροις· ἅμα δὲ τῷ ἔκρει, ἔχων πάλιν συνηγμένους πεζοὺς μὲν περὶ τετρακισμυρίους, ἵππεϊς δὲ τετρακισχιλίους, ἐξέρχεται τῶν Καθείρων καὶ διαβαίνει τὸν Λύκον, ὅπως ἀπαντήσῃ ἐν πεδιάδι τῷ Λουκούλλῳ. Οὗτος δὲ, ἀφ' οὗ ἀνέβηκεν εἰς Μουρήναν, υἱὸν τοῦ προειρημένου Μουρήνα, τὴν ἐξακολούθησιν τῆς πολιορκίας, ἐπῆλθε κατὰ τοῦ ἐν τῇ πεδιάδι τῶν Καθείρων στρατοπεδεύοντος Μιθριδάτου, ἀνεμποδίστως διεξελθὼν τὰ ὄρη ἕνεκα τῆς πρὸς αὐτόν αὐτομα-

λήσειας τῶν τὴν φύλαξιν τῶν στενοπορειῶν ἐπιτετραμμένων Μιθριδατικῶν. Ἐπειδὴ δ' ἐν ἱππομαχίᾳ τῶν ἀντιπάλων στρατῶν οἱ περὶ τὸν Μιθριδάτην τῶν Ῥωμαίων ἐπλεονέκτησαν, ὁ Λούκουλλος ἀπεφάτισε καταλαβὼν ἀσφαλῆ θέσιν ὀπισθεν χειμάρρου νὰ περιορίζηται κατὰ τὸ παρὸν εἰς ἀψιμαχίαις, εἰς γενικὴν δὲ μάχην νὰ μὴ ἀποκινδυνεύσῃ. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἤνγκάζετο νὰ πέμπῃ ἀποσπάσματα, ὅπως ἐκ τῆς συμμάχου Καππαδοκίας πόρρωθεν τὰς τροφὰς πορίζηται, ἔπεμπε καὶ ὁ Μιθριδάτης ἴδια ἀποσπάσματα πρὸς παρεμπόδισιν αὐτῶν. Ἐκ τούτων συνέβησαν μεταξὺ τῶν ἀποσπασμάτων συγκρούσεις καὶ φυγὴ τις τῶν Μιθριδατικῶν· ὅτε προσδραμὼν εὐθύς ὁ Μιθριδάτης ἐκ τοῦ στρατοπέδου καὶ ἐπιπλήξας τοὺς ἐαυτοῦ ἠνάγκασε ν' ἀναστρέψωσιν ἐπὶ τοὺς πολεμίους καὶ νὰ φυγαδεύσωσιν ἐπὶ τὰ ὄρη. Ἐντεῦθεν τὸ πλεῖστον τοῦ ἱππικοῦ ἔταξεν ἐπιτήρουν νὰ ἐμποδίζῃ τοὺς ἐκ τῆς Καππαδοκίας τὰ ἐπιτήδεια τῷ στρατῷ τοῦ Λουκούλλου κομίζοντας. Κατὰ δυστυχίαν ὁμως τοῦ Μιθριδάτου, ἐπειδὴ ποτε οἱ ἱππεῖς αὐτοῦ, ἐν στενῷ τινι εὐρόντες τοὺς ἐναντίους, δὲν ἀνέμειναν τὴν ἐκείνων ἔξοδον, ἀλλ' ἀπεφάτισαν ἐντὸς τῆς στενοχωρίας νὰ προσβάλωσιν αὐτοὺς, ἐν ᾗ τὸ ἱππικὸν ἄχρηστον αὐτοῖς καθίστατο, ἔπαθον μεγίστην ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων φθοράν· διότι οἱ μὲν ἐφονεύθησαν, οἱ δὲ κατεκρημνίσθησαν καὶ κακοὶ κακῶς διεσκορπίσθησαν. Οὕτω δὲ οἱ τὴν ἐν τῷ στενῷ ἐπίθεσιν ἀποφασίσαντες ἕνεκα τῆς ἀκαίρου αὐτῶν σπουδῆς ἐπήνεγκον εἰς τὰ τοῦ Μιθριδάτου πράγματα ἀπροσδόκητον καταστροφὴν· διότι ὁ λοιπὸς στρατός, ἅμα τὴν τῶν ἱππέων φθοράν μαθὼν, καταπλαγεῖς ἐτράπη εἰς ἄτακτον φυγὴν, καταλιπὼν τὸ στρατόπεδον. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Μιθριδάτης ἐξελθὼν τῆς σκηνῆς καὶ οὐ δυνηθεὶς νὰ ἐπιστήσῃ τὸ κακόν, ἐπέβη ἵππου καὶ ἔφευγε κατεσπευσμένως μακρὰν τῶν Καβείρων ἐπὶ τὰ ὄρη, μόλις ἐκφυγὼν τοὺς διώκοντας ἱππεῖς τοῦ Λουκούλλου· διότι οὗτοι κατ' εὐτυχίαν τοῦ Μιθριδάτου ἐντυχόντες ἐν μέσῳ αὐτῶν ἡμίονον βασιλικὴν φέρουσαν χρυσίον ἐτράπησαν ἐφ' ἀρπαγὴν αὐτοῦ, ὁ δὲ Μιθριδάτης σπεύδων ἀφίκετο εἰς Κόμωνα τοῦ Πόντου, ὅθεν ἐπορεύθη πρὸς Τιγράνην τὸν Ἀρμένιον (71 π. Χ.), τὴν ἐκείνου βοήθειαν ἐπικαλεσόμενος. Ἐν δὲ τῇ τότε ἀπέλπιδι αὐτοῦ καταστάσει προνόησε νὰ πέμπῃ τὸν εὐνοῦχον Βακχίδην μετὰ τῆς ἀπανθρώπου διαταγῆς νὰ φονεύσῃ τὰς ἐν Φαρνακείᾳ γυναῖκας καὶ συγγενεῖς αὐτοῦ, ὅπως μὴ περιπέσωσιν εἰς αἰχμαλωσίαν. Ὁ δὲ Βακχίδης ἐξετέλεσε τὴν τυραννικὴν ταύτην διαταγὴν διὰ ξιφῶν, διὰ φαρμάκων καὶ διὰ βρόχων. Μεταξὺ δὲ τῶν τασούτων οἰκτρῶς φονευθεισῶν γυναικῶν τοῦ Μιθριδάτου ὑπῆρχον καὶ αἱ διὰ τὸ ἐξαίσιον κάλλος καὶ τὰ θαυμαστὰ πλεονεκτήματα ὀνομασταὶ Βερενίκη ἡ Χία καὶ Μονίμη ἡ Μιλησία, ἀδελφαὶ δ' αὐτοῦ ἔτυχον ἡ Ῥωξάνη καὶ ἡ Στάτειρα. Πολὺ τούτων εὐτυχέστεροι ὑπῆρξαν οἱ ἐν τοῖς δεσμωτηρίοις τῶν Καβείρων καθειργμένοι συγγενεῖς τοῦ βασιλέως, ἐν οἷς καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ Νύσσα, καὶ διάφοροι Ἕλληνες, οὓς πάντας ὁ Λούκουλλος φιλανθρώπως ἡ-

λευθέρωσεν, ἀφ' οὗ ἐκυρίευσεν τὰ Κόβειρα καὶ τοὺς αὐτόθι πολλοὺς τοῦ Μιθριδάτου θρασυρούς.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ Λούκουλλος διώξας κατὰ πόδα τὸν Μιθριδάτην μέχρι τῆς Ποντικῆς πόλεως Ταχάρων, δὲν ἠδυνήθη νὰ καταλάβῃ αὐτὸν, ὑπέταξε τοὺς Χαλδαίους καὶ τοὺς Τιβαρηνούς, ἐκυρίευσεν τὴν μικρὰν Ἀρμενίαν καὶ ἐπανήλθεν εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς ἔτι ἀντεχούσης Ἀμισοῦ. Ἀντέσχε δὲ ἡ πόλις αὕτη τοσοῦτον πολιορκουμένη ἕνεκα τοῦ ἀρίστα τὴν ὑπεράσπισιν αὐτῆς διευθύνοντος μηχανικοῦ στρατηγοῦ Καλλιμάχου. Τέλος δὲ ὁ Λούκουλλος μετὰ πολλὰς ματαίας ἀποπείρας προσβαλὼν ἐν ἀσυνήθει ὄρῃ, ἐν ᾗ ἀνεπαύοντο οἱ πολιορκούμενοι, καὶ κυριεύσας μέρος τοῦ τείχους, κατώρθωσε τὴν ἄλωσιν καὶ τῆς ὅλης πόλεως, ἀνκνθείσης δυστυχῶς ὑπὸ τοῦ διὰ θαλάσσης ἐκφυγόντος Καλλιμάχου πρὸς ἐμπόδισιν τῶν εἰσβαλόντων καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον πυρποληθείσης, καίτοι ὁ φιλόκνηθος Λούκουλλος πᾶν μέσον μετεχειρίσθη πρὸς ἀπόσβεσιν τοῦ πυρός. Ἀφ' οὗ δὲ ὁ Λούκουλλος ὑπέταξε καὶ τὰ φρούρια καὶ τὰς ἄλλας τοῦ Μιθριδάτου πόλεις, καὶ μάλιστα τὴν Ἀρμαστριν καὶ τὴν ἰσχυρῶς καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν ἀντιστάσαν Σινώπην, πρὸς ἣς πύσας τὴν αὐτὴν φιλικανθρωπίαν καὶ φρόνησιν ἐπεδείξατο, ἐκήρυξε τὸν Πάντον, τὸ βασιλεῖον τοῦ φυγόντος Μιθριδάτου, ὁμωνύμην ἐπαρχίαν (70 π. Χ.). Τότε καὶ ὁ τοῦ Βοσπορείου κράτους βασιλεὺς Μαχάρης, ὁ ἀνάξιος τοῦ Μιθριδάτου υἱός, πέμψας τῷ Λουκούλλῳ στέφανον ἀπὸ χιλίων χρυσῶν, συνέθετο φιλικὴν πρὸς Ῥωμαίους καὶ συμμαχίαν κατὰ τοῦ ἰδίου πατρὸς, ὑπερλυπηθέντος ἐπὶ τούτῳ καὶ ἀγκυκλήσαντος. Μετὰ ταῦτα εὐκαιρήτως ὁ Λούκουλλος ἐφρόντισε καὶ περὶ τακτοποιήσεως τῶν κατὰ τὰς μάλιστα κεκακωμένων τῆς Ἀσίας πόλεως ἕνεκα τοῦ πολέμου καὶ τῶν καταχρήσεων τῶν Ῥωμαϊκῶν ὑπαλλήλων καὶ τοκογλύφων, δι' ὃ αἱ πόλεις πρὸς τοῦτον ὑπὲρ πάντα ἄλλον εὐγνωμόνως διετέθησαν.

Ὁ δὲ ὑπὲρ τὸ ἔτος ἦδη φυγὰς ἐν Ἀρμενίᾳ διατρίβων Μιθριδάτης ἤξιοῦτο μὲν βασιλικῆς περιποιήσεως, ἀλλ' εἰσέτι δὲν ἐγένετο δεκτὸς ἐνώπιον τοῦ Τιγράνου, ὑπόπτως διατεθέντος κατὰ τοῦ Μιθριδάτου τὸ μὲν, διότι οὗτος ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς εὐτυχίας εἶχεν ἀναλάβει τὸν τίτλον βασιλεὺς βασιλέων, ὃν ἄλληλοδιαδόχως ἔφερον οἱ κατὰ κυριὸς ἐν Ἀσίᾳ ἰσχύσαντες Ἀσσύριοι, Μηδοί, Πέρσαι καὶ Σελευκίδαι τῆς Συρίας βασιλεῖς, ἀντεποιούντο δὲ τότε καὶ τοῦ οἱ δι' ἀφαιρέσεως χωρῶν τῶν γειτόνων, καὶ μάλιστα τῶν βασιλέων τῆς Συρίας, μεγάλοι γινόμενοι βασιλεῖς τῆς Ἀρμενίας· τὸ δὲ, διότι εἰς εἰσηγήσεις τοῦ Μιθριδάτου ἀπέδιδεν ὁ Τιγράνης τὴν τοῦ νέου Τιγράνου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἐπανάστασιν. Ἀλλ' ὅτε ὁ Λούκουλλος ἐπεμψε τὸν Ἀππίον Κλαύδιον πρὸς Τιγράνην ἐξαιτουῖντα παρ' αὐτοῦ τὸν Μιθριδάτην καὶ ἀπειλοῦντα αὐτῷ πόλεμον, εἰ μὴ ἐξέδιδεν, ὁ Τιγράνης, ἀπορρίψας μετ' ἀγκυκλήσεως τὴν περὶ ἐκδόσεως ἀνδρὸς συγγενοῦς καὶ βασιλέως αἵτησιν, ἐπελάθετο παρελθόντων πρὸς ἀλλήλους δυσκρέστων καὶ καλέσας πρὸς ἑαυτὸν τὸν Μιθριδάτην καὶ συνδιαλεχθεὶς μετ'

αὐτοῦ ἀνέλαβε τὴν προστασίαν αὐτοῦ. Ἦρξάτο δὲ ἤδη σπουδαίως νὰ παρ-
 ρασκευάζῃται, ὅπως πολεμήσῃ πρὸς Ῥωμαίους, ὅπερ ὅμως ὤφειλεν, ἐὰν φρο-
 νύμως ἐσκέπτετο, ἔτι πρότερον νὰ πράξῃ, ὅτε ὁ Μιθριδάτης μάλιστα ἔσχυεν.
 Ἀλλ' ὁ Λούκουλλος ἐπανελθὼν εἰς τὸν Πόντον ἐκ τῶν ἐν Ἀσίᾳ πόλεων, ἐνθα
 μετὰ βίας ἀπὲλλαξε τοὺς κατοίκους ἐκ τῶν καταχρήσεων τῶν ὑπαλλήλων
 καὶ τῶν τοκογλύφων, κατέλιπεν αὐτοῦ φύλακας τὸν Σωρνήτιον καὶ μετὰ δε-
 κακισχιλίων πεζῶν καὶ τρισχιλίων ἱππέων ἐστράτευσε κατὰ Τιγράνου, διευ-
 θυνόμενος μεσημβρινώτερον πρὸς ὃς ἐκεῖνος εἶχεν ἀφαιρέσει ἀπὸ τῶν Σελευ-
 κιδῶν ἐπαρχίας Μεσοποταμίαν καὶ Συρίαν. Διαβὰς δὲ τὸν Εὐφράτην παρὰ
 πᾶσαν τοῦ Τιγράνου προσδοκίαν, ὅφ' οὗ κατέστρεψε πρῶτον τὸν κατὰ τῶν
 ἐπιόντων Ῥωμαίων ἀποσταλέντα δυνάστην τῆς Σωφηνῆς Μιθροβαρζάνην,
 ἐτράπη ἔπειτα εἰς πολιορκίαν τῶν Τιγρανοκέρτων, ὅπως τὸν Τιγράνην προσ-
 ελκύσῃ ἐξ ἧς εἶχε καταλάβει ἐπὶ τοῦ Ταύρου θέσεως εἰς ὑπεράσπισιν τῆς
 πρωτεύουσας αὐτοῦ. Ὁ Τιγράνης, εἰς τὸ πλῆθος τοῦ πεζικοῦ καὶ ἱππικοῦ
 αὐτοῦ πεποιθὼς, οὐδόλως ἠθέλησε ν' ἀκούσῃ τὰς σωτηρίους τοῦ Μιθριδάτου
 συμβουλὰς, ν' ἀποφύγῃ μάχας, καὶ νὰ χρονατριβῇ φθείρων τὴν χώραν καὶ
 ἐμποδίζων διὰ τοῦ ἱππικοῦ τὰ ἀναγκαστὰ εἰς τὸν Ῥωμαϊκὸν στρατὸν, ἀλλ'
 ἠθέλησε, ταχέως νὰ ἔλθῃ εἰς χεῖρας, οὐδὲ τὸν Μιθριδάτην τοῦλάχιστον
 προσμείνας, ἵνα μὴ μετέσχη καὶ οὗτος τῆς βεδοίας, ὡς ἐνόμιζε, νίκης. Ὁ
 δὲ Λούκουλλος, ἀφείς τὸν Μουρήνην μετὰ ἑξακισχιλίων πρὸ τῶν Τιγρανοκέρ-
 των πολιορκοῦντα, ἔρχεται μετὰ τῶν λοιπῶν καὶ ἀντιστρατοπεδεύει τῷ Τι-
 γράνῃ, προσβαλλόμενος ποταμὸν. Ὁ Τιγράνης, ἰδὼν τὸ ὀλιγάριθμον τοῦ Ῥω-
 μαϊκοῦ στρατοῦ, εἶπεν ἐπιτιμώπων· εἰ μὲν ἦλθον ὡς προσβευταί, εἶναι πολ-
 λοί, εἰ δὲ ὡς στρατιῶται, εἶναι ὀλίγοι. Ἀλλὰ τὴν ἐπιούσαν, ὅτε ἅμα τῇ ἀ-
 νατολῇ τοῦ ἡλίου, ὁ τοῦ Λουκούλλου στρατὸς διέβαινε τὸν ποταμὸν, ἔπου
 ὑπῆρχε μέρος διαβάτων πρὸς μάχην, ὁ Τιγράνης εἶδε τότε ἰδίᾳς ὀφθαλμοῖς,
 ὅτι οἱ ἀντίπαλοι αὐτοῦ δὲν ἐφοβοῦντο τὸ πλῆθος τῶν ἐκ πολλῶν ἐθνῶν μα-
 χητῶν αὐτοῦ· διότι ὁρμήσαντες εὐθὺς μετὰ τόλμης κατὰ τῶν ἐπὶ κλιτύος
 λόφου τεταγμένων καταφράκτων αὐτοῦ ἱππέων, οἱ μὲν περὶ τὸν Λούκουλλον
 ἱππεῖς ἐκ τοῦ πλυνίου, αὐτὸς δὲ ὁ Λούκουλλος μετὰ τῶν πεζῶν, τὸν λόφον ἐκ
 τῶν ὀπισθεν ἀναβὰς, κατὰ νώτων συνέβαλον αὐτοῖς ἐκ τοῦ συστάδην καὶ
 διαταγῇ τοῦ στρατηγοῦ ἤρξαντο νὰ τύπτωσι τοὺς ξίφεσι τοὺς ἀφράκτους πό-
 δας καὶ μηροὺς τῶν ἱππέων τούτων, οὐδυναμένων ἐκ τοῦ πλησίου νὰ χάμωσι
 χρῆσιν τῶν μακρῶν λογχῶν, ἀλλ' εὐθὺς φευγόντων καὶ εἰς τοὺς πεζοὺς ἀτά-
 κτως ἐμπιπτόντων· ἐπέσθη δὲ τότε ὁ Τιγράνης, ὅτι ἀνωφελὲς ἀπέβη αὐτῷ
 ὁ ἀναρίθμητος ἐκεῖνος στρατός· διότι ἐκ τῆς ἀνδρείας τῶν ἀντιπάλων καὶ
 τῆς τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν ἐμπειρίας περὶ τὰς κινήσεις εἰς μεγίστην περίεστη
 εὐθὺς σύγχυσιν καὶ ἀταξίαν καὶ εἰς αἰσχροὴν ἐτράπη φυγὴν καταδιωκόμενος
 καὶ ἀνηλεῶς φονευόμενος. Τότε δὲ ὁ Τιγράνης, οὐκ ἀναμείνας τὸ τέλος τῆς
 μάχης, μετὰ ὀλίγων ἀκολούθων ἔσπευσε νὰ φύγῃ. Ἀφ' οὗ δὲ ἀπώλεσε τὸ

πλεῖστον τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, ἀπώλεσεν ἀμέσως καὶ τὴν πρωτεύουσάν αὐτοῦ Τιγρανόκερτα, ἐφ' ἣν, διατελούντων ἐν στάσει τῶν Ἑλλήνων κατοίκων αὐτῆς πρὸς τοὺς βαρβάρους, στρατεύσας εὐθὺς ὁ Λούκουλλος ἐκυρίευσεν ἐξ ἐφάδου, καὶ ἀφ' οὗ ἔλαβε πάντας τοὺς θησαυροὺς ἀφῆκεν αὐτὴν εἰς λαφυραγωγίαν τοῦ στρατοῦ. Τότε ὁ Λούκουλλος ἐπέστρεψεν εἰς τοὺς θέλοντας ἐκ τῶν βιβλίας ὑπὸ τοῦ Τιγράνου ἐκ τῶν πατριδῶν αὐτῶν ἀπαχθέντων Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων καὶ συνοικισθέντων εἰς Τιγρανόκερτα ἐλευθέρως νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰς ἰδίους πατρίδας, καὶ πολλοὶ τῷ ὄντι ἐπέστρεψαν.

Ὁ δὲ Μιθριδάτης, ὅστις δὲν ἐνόμιζεν, ὅτι οὕτω ταχέως ἔμελλε νὰ συγκροτήσῃ μάχην ὁ συνήθως βραδύνων Λούκουλλος καὶ διὰ τοῦτο δὲν παρευρέθη ἐν αὐτῇ, ἀπαντήσας ἤδη τῷ Τιγράνῃ φεύγοντι μετὰ ὀλίγων συνελυπήθη αὐτῷ δακρύων, ἔπειτα ἀπελπὶν παντάπασιν ὄντα διὰ τὴν συμφορὰν ἐνεθάρρυνε, προτρέψας εἰς γενναίαν τοῦ κράτους αὐτοῦ ὑπεράσπισιν· αὐτὸς δὲ παρεσκευάζετο ἐκ τῶν ἐνόντων, ὅπως εἰσβάλῃ πρὸς ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὸν Πόντον. Ἀφ' οὗ δὲ κατὰ τὸν χειμῶνα προσεσχέλασαν μάτην ἀμφοτέρωι σύμμαχον κατὰ τῶν Ῥωμαίων, τῶν κοινῶν τῆς Ἀσίας ἐχθρῶν, τὸν βασιλέα τῶν Πάρθων, ὅστις ἐπαμφοτερίζων τῇ γνώμῃ ἤτει ἀμοιβὴν τῆς συμμαχίας παρὰ Τιγράνου τὴν Μεσοποταμίαν καὶ πρὸς Λούκουλλον συγχρόνως διεπραγματοεύετο, συναγαγόντες ἐξδομήκοντα χιλιάδας πεζῶν καὶ τριάκοντα ἱππέων κατέλαβον ἐπὶ τοῦ Ταύρου θέσιν ἐπιτηδεΐαν. Ὁ δὲ Λούκουλλος, κυριεύσας διάφορα τῆς Ἀσσυρίας μέρη καὶ τὴν Γορδυηνήν, ἐπῆλθε κατὰ τῶν βασιλέων καὶ ἐπειρᾶτο νὰ ἐξαγάγῃ αὐτοὺς ἐκ τῆς ὀχυρᾶς θέσεως· ὧς δὲ οὐδὲν κατώρθωσεν, ἐτράπη ἐπὶ τὴν ἐτέραν τοῦ Τιγράνου πρωτεύουσάν Ἀρτάξατα, ὅπου εἶχε τὰς γυναῖκας αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα μετὰ πολλῶν θησαυρῶν. Τότε δ' ἔσπευσεν ὁ Τιγράνης νὰ ἐμπροδίσῃ αὐτῷ τὴν τοῦ Ἀρσανίου, τοῦ μετημβρινοῦ βραχίονος τοῦ Εὐφράτου, διάβασιν. Ἐκεῖ δὲ μεγάλης μάχης συναφθείσης, πάλιν οἱ περὶ τοὺς βασιλεῖς ἠττήθησαν καὶ φεύγοντες προτροπάδην πολλοὶ μὲν ἐφονεύθησαν, πολλοὶ δὲ καὶ ἐζωγρήθησαν (68 π. Χ.) Τὰ προαίμια λοιπὸν τοῦ πολέμου ὑπῆρξαν εἰς τὸν Τιγράνην δυστυχῆ· ἀλλὰ κατ' εὐτυχίαν αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Μιθριδάτου, ὁ Λούκουλλος, ἐν ᾧ προσεδόκα τὴν ὅσον οὕτω ἐκπολιόρκησιν τῶν Ἀρταξάτων, ἠναγκάσθη ἐκ τῆς κατακραυγῆς τοῦ ἐν τῇ ψυχρᾷ Ἀρμενίᾳ κηκοπαθοῦντος καὶ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ ἐρεθιζομένου στρατοῦ νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν καὶ διαβὰς πάλιν τὸν Ταῦρον νὰ κατὰβῇ εἰς τὴν θερμότεραν Μεσοποταμίαν· ἐνθὰ πολιορκήσας τὴν ὀχυρὰν Νίσιδιν, τὴν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Ἀντιόχειαν Μυγδονικὴν καλουμένην, πόλιν ἀνήκουσαν εἰς τὴν ὑπὸ Τιγράνην Μεσοποταμίαν, ἐκυρίευσεν μετὰ ἰσχυρὰν ἀντίστασιν Καλλιμάχου τοῦ ἄλλοτε ὑπερασπιστοῦ τῆς Ἀμισοῦ. Ἀλλὰ τοῦτον τὸν τοσαύτως ἐνταῦθα τε καὶ ἐν Ἀμισῷ κηκοπαθείας προξενήσαντα τοῖς Ῥωμαίοις, αἰχμάλωτον ἤδη ληφθέντα, διέταξεν ὁ Λούκουλλος δῆσκυντες νὰ φυλάξωσι πρὸς τιμωρίαν, ὅτι ἐπυρπόλησε τὴν Ἀμισόν.

Μετὰ τὴν παρὰ τὸν Ἀρτανίαν ἥτταν πᾶς μὲν ἄλλος ἐν ὁμοίᾳ θέτει ἤθελε παραιτηθῆ ἀπὸ πάσης περαιτέρω ἀποπείρας πρὸς ἀνόρθωσιν τῶν πραγμάτων αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ ἀκατάβλητος Μιθριδάτης, ὠφελούμενος καὶ ἐκ τῆς ἀπειθείας τοῦ Λουκουλλείου στρατοῦ, ὅστις ἀπῆγει νὰ ἐπανεέλθῃ ἐκ τῆς ψυχρᾶς Ἀρμενίας εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν, συνήγαγε πάλιν στρατὸν ἐξ ἰδίων ὑπηκόων καὶ Ἀρμενίων καὶ ἐπιστρέψας εἰς Πόντον ἐνήργει δραστηρίως πρὸς ἀνάκτησιν τοῦ κράτους αὐτοῦ. Καὶ κατὰ πρῶτον ἐπελθὼν προσβάλλει ἰσχυρῶς καὶ καταστρέφει τὸν ἐκεῖ διοικοῦντα Ἀδριανὸν Φάβιον. Συνάψας δὲ καὶ δευτέραν μείζονα μάχην πρὸς τὸν εἰς ἐπικουρίαν τοῦ Φαβίου σπεύσαντα Τριάριον νικᾷ καὶ τοῦτον καὶ κυριεύει αὐτοῦ τὸ στρατόπεδον. Κατὰ τὴν μάχην ταύτην ὅμως ὁ Μιθριδάτης παρ' ὀλίγον ἐδολοφονεῖτο ὑπὸ Ῥωμαίου, ἐπίτηδες τοῖς περὶ τὸν βασιλέα ἀναμιχθέντος καὶ δεινὸν τραῦμα εἰς τὸν μηρὸν αὐτῷ ἐπενεγκόντος. Οὕτω δὲ ἀγωνιζόμενος ἐκβάλλει τοὺς Ῥωμαίους καὶ πᾶσαν ἀνακτᾶται τὴν ἐπικράτειαν αὐτοῦ μετὰ καὶ μέρους τῆς Καππαδοκίας (67 π. Χ.). Καὶ ὁ Τιγράνης δὲ τῆς αὐτῆς ἔνεκα τοῦ Λουκουλλείου στρατοῦ ἀπειθείας κατακλείσας εἰς τι φρούριον τὸν ἐν Ἀρμενίᾳ διοικοῦντα Ῥωμαῖον Λ. Φάννιον, ἀνέλαβε τὴν Ἀρμενίαν, ἐξ ἧς ὁ Λούκουλλος εἶχεν ἀπαγάγει τέλος τὸν στρατὸν, ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ καταρραδιουργηθέντα καὶ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ στέργοντα ν' ἀκολουθήσῃ εἰς ὃν ἐκεῖνος, πᾶσαν νέαν τοῦ Τιγράνου καὶ τοῦ Μιθριδάτου προλαμβάνων ἔνωσιν, ἔσπευδε κατὰ τοῦ Ἀρμενίου πόλεμον. Ἐχθροὶ δὲ τοῦ Λουκουλλοῦ ἦσαν οἱ τε φιλοτάρχχοι Φιρδριανοί, ὧν εἶχε παρέλθει ὁ τεταγμένος χρόνος τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, καὶ οἱ ὑπ' αὐτοῦ περιορισθέντες ὑπάλληλοι καὶ ἄσπληγχοι ἐκ Ῥώμης ταχογλύφαι, οἵτινες συστηματικῶς καὶ παρὰ τῷ στρατῷ καὶ εἰς Ῥώμην γράφοντες διέβαλλον τὸν ἄνδρα, ὡς δῆθεν ἐκ φιλαρχίας καὶ φιλοπλουτίας παρατείνοντα τὸν πόλεμον, ἠνάγκασκον δὲ αὐτὸν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν. Πρὶν δὲ τοῦλάχιστον ἐκδιώξῃ ἐξ αὐτῆς τὸν Μιθριδάτην, προλαβόντα νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν ἐπικράτειαν αὐτοῦ, ἠναγκάσθη νὰ παρδῶσῃ τὴν στρατηγίαν Πομπηίῳ τῷ ἤδη ἀρικομένῳ διαδόχῳ αὐτοῦ.

Ὁ Πομπήιος ἤδη μὲν ὀνομαστός καὶ δι' ἄλλας αὐτοῦ νίκας καὶ διὰ τὴν πρὸ μικροῦ καταστροφὴν τῶν τὰ πελάγη ἐπὶ πολὺ λυμηναμένων πειρατῶν τῆς Κιλικίας, ἔχων δ' ἔτι τὴν ἐκ τοῦ Μηνιλίου νόμου ἀπεριόριστον κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν πληρεξουσιότητα, προχωρεῖ ἐκ Κιλικίας εἰς Γαλατίαν καὶ προσκαλεῖ περὶ ἐκείτον πάντας τοὺς Ῥωμαίκοὺς στρατοὺς καὶ τοὺς ἄρχοντας καὶ ἡγεμόνας τῶν ὑπηκόων καὶ συμμάχων· ἤρξατο δ' εὐθὺς καὶ νὰ μετακινήσῃ ἄτινα φρονίμως καὶ δικαίως εἶχε διατάξῃ ἐν Ἀσίᾳ ὁ Λούκουλλος, δι' οὗτος δυσκρεστηθεὶς ἐνεκάλει τῷ Πομπηίῳ. Ἀλλ' ὅμως μεταβᾶς καὶ ὁ Λούκουλλος εἰς Γαλατίαν ἦλθεν εἰς συνέντευξιν πρὸς ἐκεῖνον· δυσκρεστηθέντες ὅμως εὐθὺς ἐν τῇ συνεντεύξει κατ' ἀλλήλων διέστησαν, ἀφ' οὗ ὁ μὲν Λούκουλλος ἀπεκάλεσε τὸν Πομπήιον φιλόδοξον, ὡς αἰτήσαντα στρατηγίαν

πολέμου ἤδη τετελειωμένου, ὁ δὲ Πομπήιος τὸν Λούκουλλον πλεονέκτην, ὡς ἀπὸ τῶν πολέμων χρηματίζομενον. Ὁ Πομπήιος τότε προκήρυξε μηδεὶς τοῦ λοιποῦ νὰ ὑπακούῃ εἰς τὸν Λούκουλλον, δι' ὃ πᾶς ὁ στρατός, ἐκτὸς ὀλίγων, ἐγκατέλιπε τὸν Λούκουλλον· οὗτος δὲ μετὰ τῶν περριμεινάντων ἐπαγελθὼν εἰς Ῥώμην ἠξιώθη μὲν θριάμβου, ἀλλὰ πλήρης ἤδη ἀηδίας πρὸς τὰ πολιτικὰ ἀπεχώρησεν αὐτῶν εἰς τὸ εἴη, τραπεῖς εἰς τὸν κατ' Ἐπίκουρον ἀπολαυστικὸν βίον, τὸν ἀπ' αὐτοῦ προταγορευθέντα Λουκούλλειον.

Ὁ δ' ἐν τούτῳ περὶ τὴν καθυπόταξιν τοῦ πρὸς Ῥωμαίους συνθηκολογήσαντος υἱοῦ αὐτοῦ ἀσχολούμενος Μιθριδάτης ἐπεμψεν ἐρωτῶν τὸν Πομπήιον, ἐπὶ τίσιν ὅροις ἠδύνατο νὰ τύχῃ πρὸς τῶν Ῥωμαίων εἰρήνης· τοῦ δὲ Πομπηίου ἀποκριναμένου, ὃν παραθώπῃ τοὺς αὐτομόλους καὶ ἐπιτρέψῃ ἐαυτὸν εἰς τὸν δῆμον τῶν Ῥωμαίων, ὁ Μιθριδάτης εἶδεν, ὅτι ἀνάγκη ὑπῆρχεν αὐτῷ μέχρι τελευταίας αὐτοῦ πνοῆς πρὸς Ῥωμαίους νὰ παλευθῇ, καὶ μέχρι τελευταίας τῷ ὄντι αὐτοῦ πνοῆς πρὸς Ῥωμαίους ἐπολέμητε. Καίτοι δὲ τότε εἶχεν ἴσως περίπου δυνάμεις πρὸς τὰς τοῦ Πομπηίου, ὅμως πρὸς μάχην δὲν διεκώφευσεν, ὑπεχώρει δὲ κατ' ὀλίγον διευθυνόμενος πρὸς τὴν Ἀρμενίαν, παρατηρῶν, ὅτι πρὸς εὐρὴν πρὸς μάχην καιρὸν, ἐπηκολούθει δὲ καὶ ὁ Πομπήιος μετὰ οὐχὶ ἐλάχιστος περισκέψεως. Ἀλλ' ὁ μὲν Πομπήιος ἐφρόντισε νὰ φέρωσιν εἰς τὸν στρατὸν αὐτοῦ πόρρωθεν τὰ τρόφιμα, ὥστε νὰ μὴ στερηθῇ ἐν τῇ ἐπιτηδεῖς ὑπὸ τοῦ Μιθριδάτου ἡρημένη χώρα, ὁ δὲ Μιθριδάτης ἠνγκάζετο νὰ πορίζηται ταῦτα ὅθεν διέβκινεν, ὁ Μιθριδάτης ὑποχωρῶν εἶχε στρατοπεδεύει ἐπὶ ὄχυροῦ ὄρους, ὅπερ μετ' ὀλίγον ὡς ἄνυδρον κατέλιπε, κατέλαβε δ' αὐτὸ εὐθὺς ὁ Πομπήιος, συμπεράνας ἐκ τῆς βλαστητέως τὴν ἐν αὐτῷ ὑπαρξίν ὕδατος, ὁ καὶ εὗρεν ἄφθονον, διατρέξας νὰ ὀρύξωσι φρέατα, καὶ ἐθαύμαζε τὴν τοῦ Μιθριδάτου ἄγνοιαν. Ὁ Πομπήιος ἐστήσεν ἐνέδραν καὶ προσέβλεπεν ἐπιτυχῶς τὸ ἱππικὸν τοῦ Μιθριδάτου, καθιστῶν αὐτῷ δυσχερῆ τὴν τῶν ἐπιτηδείων προσπόρυσιν. Ἀλλὰ καὶ πρὸς ἀνταλὰς τοῦ Μιθριδάτου δι' ἄλλης ὁδοῦ προδρομῶν καὶ ἐπικλήρους θέσεις καταλαβὼν ἀπέκλεισε πανταχόθεν αὐτὸν καὶ τεσσαρχονταπέντε ἡμέρας ἐπολιόρκησεν. Ὁ δὲ Μιθριδάτης, μεγάλῃν ἔλλειψιν πύσμων τροφῶν, διὰ νυκτὸς, ἀρεῖς ἀνημμέναι τὰ πυρὰ καὶ λαθὼν τὸν Πομπήιον, ἀπῆλθε διὰ δυσβάτων ὁδῶν. Ἀλλὰ πληροφορηθεὶς τοῦτο ὁ Πομπήιος τὴν ἐπιόρκην ἐδίωκεν αὐτόν· ὁ Μιθριδάτης ὅμως τὴν ἡμέραν ὄχυρόμενος ἐν στρατοπέδῳ ἐπορεύετο διὰ νυκτός· ὥστε ὁ Πομπήιος ἀπεφάσισε διὰ νυκτός νὰ προσβάλῃ αὐτόν, σπεύδοντα νὰ διαβῇ τὸν Εὐφράτην, ὅπως εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἐπικράτειαν τοῦ Τιγράνου· ὅθεν δι' ἄλλης ὁδοῦ πάλιν προελθὼν κατέλαβε θέσιν, ὥστε ἀπέκλειε πανταχόθεν τὸν Μιθριδάτην, ἡ δὲ θέσις αὕτη ἔκειτο κατὰ τὰ σύνορα τῆς Ἀκισιανῆς, ἐπαρχίας τῆς μεγάλης Ἀρμενίας· διὰ νυκτός δ' ἐπῆγε τὸν στρατὸν κατὰ τοῦ πολυμηχάνου ἐχθροῦ. Κατεπλάγησαν τότε οἱ περὶ τὸν Μιθριδάτην καὶ ὑπὸ μεγάλου φόβου ἐκυριεύθησαν, ὡς ἤκουσαν ἐξαίφνης τὰς ἐφοδὸν σάλπιγγας τῶν Ῥωμαίων σάλπιγγας καὶ

τὴν σύγχρνον ἅπαντος τοῦ στρατοῦ κρυγὴν, εἶδον δὲ ἀπροσδοκῆτως βέλη παντός εἶδους ἀκοντιζόμενα ἐπ' αὐτοὺς καὶ αὐτοὺς τοὺς Ῥωμαίους ἐν τάξει ἐπιφερομένους. Ἐπειδὴ δὲ συγχρόνως καὶ ἡ σελήνη ὀπισθεν τῶν Ῥωμαίων πρὸς τὸν ὀρίζοντα καταφερομένη ἠῤῥανεν αὐτῶν τὴν σκιάν καὶ ἐξηπάτησε τοὺς περὶ τὸν Μιθριδάτην περὶ τῆς ἀκρίβοϋς τῶν ἐναντίων ἀποστάσεως, ὥστε ἀπέτυχον πόρρωθεν ἀκοντίσαντες, ἐνέπεσον, ὡς εἰλὸς, εἰς μεγάλην σύγχυσιν καὶ ἀταξίαν, καὶ ὀλίγον ἀντιστάντες πρὸς τοὺς ἐπιπεσόντας Ῥωμαίους, ἐτρέπησαν εἰς φυγὴν καὶ διεσκεδάσθησαν, ἀποβαλόντες ὑπὲρ τοὺς μυρίους ἐν τῇ φυγῇ νεκροὺς καὶ ἵππους αἰχμαλώτους (66 π. Χ.). Ἐν ἐκείνῃ δὲ τῇ ὀλεθρίᾳ νυκτὶ κατελύθη διὰ παντός τὸ Ποντικὸν βασίλειον, ἐν δὲ τῇ θέσει τῆς μάχης ἔκτισεν ὕστερον ὁ Πομπήιος, πρὸς δίκαιώσιν τῆς νίκης αὐτοῦ, τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων οἰκισθεῖσαν Νικόπολιν.

Διότι ἐν ἐκείνῃ τῇ ὀλεθρίᾳ νυκτὶ ὁ Μιθριδάτης μόλις διὰ μέσου τῶν Ῥωμαίων ἐξελθὼν μετὰ ὀκτακοσίων ἱππέων, καὶ τούτων τῶν πλείστων ταχέως διασκεδασθέντων, ἐνέτυχε καθ' ὁδὸν τρισχιλίοις ἐρχομένοις, ἵνα προστεθῶσι τῷ στρατῷ αὐτοῦ, οὓς παραλαβὼν ἦλθε πρῶτον εἰς τὸ ἐπὶ τῶν συνόρων τῆς μικρᾶς καὶ μεγάλης Ἀρμενίας φρούριον Συνορίαν ἢ Συνόρηγα, ὅπου εἶχεν ἀποτεθειμένα πολλὰ χρήματα καὶ βασιλικά κειμήλια. Ἀφ' οὗ δὲ διέδωκεν εἰς τοὺς κοινωνοὺς τῆς τότε δυστυχίας αὐτοῦ τὰ πλεῖστα, τὰ λοιπὰ συμπαραλαβὼν ἐπορεύετο, ὅπως εἰσέλθῃ εἰς τὴν μεγάλην Ἀρμενίαν ἄγγελος τῆς ἑαυτοῦ συμφορᾶς πρὸς Τιγράνην. Ἀλλ' ὁ Τιγράνης, συντετριμμένος ἤδη ὑπὸ Λουκούλλου καὶ καταβεβλημένος τὸ φρόνημα ἐκ τῶν ἡττῶν καὶ ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ ἰδίου υἱοῦ, ἣν ἀπέδιδεν εἰς εἰσηγήσεις τοῦ Μιθριδάτου, μελετῶν δὲ καὶ νῦν συνομολογήσῃ ἤδη πρὸς Ῥωμαίους εἰρήνην, συνέλαβε μὲν οὗς ὁ Μιθριδάτης εἶχε προκαποστείλῃ αἰτήσοντας ἄδειαν, ἵνα εἰσέλθῃ εἰς τὸ κράτος αὐτοῦ, ἐπεκῆρυξε δὲ καὶ χρήματα κατὰ τοῦ Μιθριδάτου· ὅθεν ὁ Μιθριδάτης ἔκρινεν ἀσφαλέστερον νῦν μεταβῆ εἰς τὴν πιστὴν ἐπὶ παραμένουσιν Κολχίδαν, ἐκεῖθεν διὰ ξηρᾶς, ἐπειδὴ οἱ θαλασσοκρατοῦντες Ῥωμαῖοι παρεφύλασσον αὐτὸν, εἰς τὸν Κιμμέριον βόσπορον. Συντόμως λοιπὸν ὁδεύσας ἀφίκετο ἐντὸς τεσσάρων ἡμερῶν εἰς τὸν Εὐφράτην καὶ παραμείψας αὐτοῦ τὰς πηγὰς εἰσῆλθεν εἰς τὴν Χωτηνὴν Ἀρμενίαν. Ἀφ' οὗ δὲ ἀπέκρουσε τοὺς πειραθέντας νῦν ἐμποδίσωσιν αὐτὸν Χωτηνοὺς καὶ Ἰόηρας, διελθὼν τὸν Ἀψαρον ποταμὸν εἰσῆλθεν εἰς Κολχίδαν, ὅπου παρεχέμασεν ἐν τῇ κατὰ τὸν μυχὸν τοῦ Εὐξείνου κειμένη Διοσκουριάδι, κοινῇ οὕτῃ ἐμπορείῳ τῶν περὶ πολυγλώσσων ἔθνων, περὶ τοῦ ἐφεξῆς πρακτέου βουλευόμενος.

Ἄμα δὲ τῷ ἔαρι ἀρχομένῳ (65 π. Χ.) ἐκινήθη μετὰ τοῦ ὑπολειφθέντος αὐτῷ στρατοῦ ἐπὶ τὸν Κιμμέριον βόσπορον, διανοούμενος νῦν τιμωρήσῃ πρῶτον τὸν ἀποστάντα υἱὸν αὐτοῦ Μαχάρην, μετὰ δὲ τοῦτο, πρὸς ἀνόρθωσιν τῶν πραγμάτων αὐτοῦ καὶ ἐκδίκησιν κατὰ τῶν ἀδιαλλάκτων αὐτοῦ ἐχθρῶν, παραλαβὼν Σκύθας, Θράκας, Παίονας καὶ λοιποὺς καθ' ὁδὸν βαρβάρους νῦν διαβῆ

τάς Ἀλπεῖς καὶ νὰ κινήσῃ εἰς ἐπανάστασιν τοὺς κατὰ τὰ βόρεια τῆς Ἰταλίας Γαλάτας, ἵνα πολεμήτῃ πρὸς Ῥωμαίους ἐν αὐτῇ τῇ Ἰταλίᾳ. Οὕτω μέγала καὶ παράβολα βουλευόμενα ἐν τῇ διανοίᾳ ἀναπολῶν ὁ πολυμήχανος γέρον ἐχώρει ἐπὶ τὰ πρόσω μετ' ἀκαταβλήτου θάρρους καὶ καρτερίας. Καὶ τὴν μὲν χώραν τῶν Ἠνιόχων διήλθεν ὡς φίλος, τοὺς δὲ ἀντιστάντας Ἀχαιοὺς προσέβαλε, παρὰ δὲ τοῖς θαυμάζουσιν αὐτὸν Μαιώταις ἔτυχε φιλοξένου ὑποδοχῆς, παρ' οἷς καὶ ἐπὶ τινα χρόνον ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἀγνοούμενος διέτριψεν. Ὁ δὲ Πομπήιος, ὑπὸ τοῦ ἀποστάντος νέου Τιγράνου εἰς Ἀρμενίαν προσκαλούμενος, ἐστράτευσε κατὰ Τιγράνου, τοῦ συμμάχου τοῦ Μιθριδάτου. Ἀλλ' ὁ Τιγράνης, προσελθὼν μετὰ τῶν οἰκείων καὶ φίλων, προσέπεσε τῷ ἤδη μετὰ τοῦ νέου Τιγράνου περὶ τὸν Ἀράξην ἐνωθέντι Πομπηίῳ, τεταπεινωμένος πρὸς τὴν μεταβολὴν τῆς τύχης, καὶ ἐπέτρεψεν ἑαυτὸν ἐκείνῳ, ὅστις δεξάμενος αὐτὸν εὐμενῶς συνέθετο εἰρήνην ἐπὶ τῷ ὄρω, αὐτὸς μὲν νὰ μένῃ κύριος ὧσων ἔτι κατεῖχε χωρῶν, ἀποτίσας ἑξακισχίλια τάλαντα, τοῖς δὲ Ῥωμαίοις νὰ μείνωσιν αἱ ἤδη ὑπὸ Λουκούλλου προκυριευθεῖσαι χῶραι αὐτοῦ Κιλικία, Συρία καὶ Φοινίκη· τῷ δὲ νέῳ Τιγράνῃ παρεχώρει τὴν Σωφηνήν· ἄλλ' οὗτος δειξας ἀφρόνως δυσχρέσκειαν ἐπὶ τούτοις, ἐδέθη κατὰ διαταγὴν τοῦ Πομπηίου καὶ ἐφυλάχθη εἰς τὸν ἐκείνου θρίαμβον. Τῷ δὲ Μιθριδάτῃ, ὅφ' οὗ ὁ Πομπήιος ὀρμηθεὶς ἐξ Ἀρμενίας ἐδίωξεν αὐτὸν δι' Ἀλβανῶν καὶ Ἰβήρων, οὓς ἀντιστάντας ἐνίκησε καὶ ἔλαβε πολλὰ λάφυρα, καθὼς καὶ διὰ τοῦ Καυκάσου, ἐπειδὴ οὐδὲν περὶ αὐτοῦ ἤκουε, χαίρειν εἰπὼν αὐτῷ, ὡς ἤδη τεθνηκότι, ἐπανήλθεν ἀπὸ Φάσιος, ὅπου μετὰ νηῶν ἀπῆντησεν αὐτῷ ὁ Σερβίλιος, εἰς τὴν μικρὰν Ἀρμενίαν καὶ εἰς τὸν Πόντον. Ἐν Ἀριστῷ δὲ διέταξε κατὰ τὸ δοκοῦν τὰ τῆς Ἀσίας καὶ τὰ περὶ ἡγεμόνων καὶ βασιλέων τῶν διαφόρων χωρῶν· ἔπειτα, ἐπιθυμῶν ἤδη ἐκ φιλοδοξίας νὰ προχωρήσῃ τροπαιοῦχος καὶ μέχρι τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης, ἐστράτευσε κατὰ τῆς Συρίας καὶ τῆς Ἰουδαίας, ὣν τὴν μὲν πρώτην κατέστησε Ῥωμαϊκὴν ἐπαρχίαν, τὴν δὲ δευτέραν, ὅπου οἱ ἀδελφοὶ Ὑρκανὸς καὶ Ἀριστόβουλος ἔριζον περὶ τῆς διαδοχῆς, καταστρεφόμενος συνέλαβε τὸν βασιλέα Ἀριστόβουλον, ἀντ' αὐτοῦ δὲ κατέστησε βασιλέα τὸν Ἰδουμαῖον Ἀντίπατρον, πύσας αὐθαιρέτως τὰς ἐκεῖ περὶ διαδοχῆς ἐριδας, καὶ καταστήσας τὴν Ἰουδαϊκὴν ὀνόματι μόνον βασιλείον, πράγματι δὲ τοῖς Ῥωμαίοις ὑπήκοον. Οὕτως ἄρα οἱ Ῥωμαῖοι τῇ ἀφορμῇ τοῦ Μιθριδατικοῦ πολέμου οὐ μόνον τὸ κράτος τοῦ Μιθριδάτου κατέλαβον, ἀλλὰ καὶ πάντα τὰ ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ, καὶ Ἀρμενίαν μέχρις Εὐφράτου, καὶ Συρίαν καὶ Ἰουδαϊκὴν. Ἀλλὰ πολὺς δὲν παρήλθε χρόνος ἀπὸ τῆς εἰς Συρίαν ἐκστρατείας τοῦ Πομπηίου καὶ ἠγγέλθη αὐτῷ Μιθριδάτῃ μετὰ πολλοῦ στρατοῦ ἐπὶ τὸν ἀποστάτην υἱὸν αὐτοῦ Μαχάρην πορευόμενος. Τῷ ὄντι δὲ ὁ Μιθριδάτης, πάντα τὰ ἐμποδῶν ὑπερπηδήσας, ἀφίκετο εἰς τὸν Κυρμέριον βόσπορον· ὅφ' οὗ δ' ἐκυρίευσεν ἤδη πᾶσαν τὴν Χερσόνησον, ὁ Μαχάρης, φοβούμενος τὴν ἀμείλικτον τοῦ πατρὸς ὀργὴν δι' ἣν εἶχε συνομολογήσῃ πρὸς Λούκουλλον φιλίαν καὶ

συμμάχων, αὐτὸν ἐκυτὸς ἀπέκτεινε. Κυριεύσας δὲ ὁ Μιθριδάτης καὶ τὸ Παντικαπίον ἐφόνευσεν ἐν ὅφει τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Στρατονίκης καὶ τὸν ἐκ τούτης γενόμενον αὐτῷ υἱὸν Ευφάρην, τούτην τῇ Στρατονίκῃ ἐπιβελών τὴν τιμωρίαν, ὅτι ἐπιτροχπεῖσα παρ' αὐτοῦ, ἔτι τὸν Πόντον περιόδεύοντας, τὴν φύλαξιν ὀχυροῦ τινος παρὰ τὴν Ἀρμενίαν φρουρίου μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ πολλῶν αὐτοῦ ὀπισχυρῶν, αὐτῇ παρέδωκε τὸ φρούριον τῷ Πομπηίῳ, ἵνα σώσῃ τὸν υἱὸν αὐτῆς.

Ἦδη δὲ πάντῃ τοῦ Βοσπορείου κράτους ὢν κάτοχος ὁ Μιθριδάτης σπουδαίως ἐκτέπτετο ἐν Παντικαπίῳ καὶ συντόνως παρεσκευάζετο, στρατολογῶν, προετοιμάζων ὅπλα καὶ τὰ ἄλλα ἀνγκυᾶτα, πρὸς δὲ τὸν σκοπὸν τοῦτον καὶ τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ ἐπαχθῶς φορολογῶν, διακρούμενος νὰ πραγματούσῃ ἤδη τὸ ἀρχαῖον αὐτοῦ βούλευμα, νὰ στρατηλατήσῃ δηλαδὴ, ὡς ἄλλοις Ἀννίβας, διὰ ξηρᾶς ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν. Ἐνόμιζε δὲ τὸ ἔργον τοσοῦτον μᾶλλον κατορθωτὸν, καθ' ὅσον οὐ μόνον Σκύθαι καὶ Θράκες, ἀλλὰ καὶ οἱ περὶ τὸν Ἰστρον οἰκούντες καὶ οἱ κατὰ τὰ βόρεια τῆς Ἰταλίας Γαλάται προθύμως ἔμελλον ἐπὶ χρυσῷ καὶ ἐπὶ λαφυραγωγίᾳ τὴν ἐπιχείρησιν αὐτοῦ νὰ ὑποστηρίξωσιν, ἄλλως τε καὶ ὅτε οὐδὲ τοῦ συμμαχικοῦ πολέμου τὸ πῦρ εἶχεν ἔτι ἐν Ἰταλίᾳ ἀποσβεσθῆ. Ἀλλ' ὡς ἐγνώσθη εἰς τὸν στρατὸν ἡ ἀπόφασις οὕτω μεγάλης καὶ παρὰ βόλου καὶ πολυμόχθου ἐπιχειρήσεως, πάντας ὡς εἰκὸς κατέκληξεν, ἀποδύποντας εἰς τὴν παροῦσαν μάλιστα τῶν πραγμάτων αὐτοῦ κατὰστατιν, γενικὴ δὲ ἠγέρθη καθ' ὅλον τὸν στρατὸν δυσκρέσκεια, κατακραυγὴ καὶ ἀπεΐθεια. Πρῶτος δ' ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν αὐτοῦ ὁ Κάστωρ ἀπέστησε τὴν Φαναγόρειον, τὸ δὲ παράδειγμα τούτου καὶ ἄλλοι ταχέως ἐμυμήθησαν. Ἀλλ' ὁ ἄκαμπτος Μιθριδάτης ἔμενεν ἀμετάστρεπτος. Βλέπων δὲ, ὅτι διὰ στρατοῦ τιοῦτου δὲν ἠδύνατο ν' ἀγύγῃ εἰς πέρας ἐπιχείρησιν, ἥτις, ὡς ἔλπιζεν, ἔμελλε νὰ περιάψῃ εἰς τὸ γῆρας αὐτοῦ κλέος ἀθάνατον, καὶ νὰ ἐπαναγάγῃ πάλιν τὰ πράγματα αὐτοῦ εἰς κατὰστασιν, ὥστε ν' ἀποθάνῃ ὡς βασιλεὺς, ἀλλὰ μὴ τεταπεινωμένος, ἔπεμπε δι' εὐνούχων πρὸς γάμον τῆς αὐτοῦ θυγατέρας τοῖς πέριξ Σκυθικοῖς ἀρχηγοῖς, πρὸς οὓς ἀπὸ πολλοῦ διατῆρει φιλικὰς σχέσεις, ἐλπίζων ἐκ τῆς συγγενείας πιστὴν παρ' ἐκείνων συμμαχίαν καὶ προθυμίαν εἰς τὴν προκειμένην ἐκστρατείαν συνδρομήν. Ἀλλ' οἱ συνεδρεύοντες στρατιῶται, φονεύσαντες καθ' ὁδὸν τοὺς εὐνούχους ἤγαγον τὰς κόρας πρὸς Πομπήιον. Τὸ καιριώτατον ὅμως καὶ ἥκιστα προσδοκητὸν τραῦμα εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Μιθριδάτου ὑπῆρξεν ἡ ἐξαίφνης ἀνακάλυψις, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ φίλτατος αὐτοῦ υἱὸς καὶ διάδοχος προωρισμένος Φαρνάκης εἶχεν ἤδη συνουσίαν κατὰ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ πατρὸς, ἐλπίζων ἀνοήτως, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἤθελον ἀποδώσῃ αὐτῷ τὸ τοῦ Πόντου βασίλειον.

Καίπερ δὲ κατὰ κρῆδα ἐπὶ τῷ ἀπροσδοκῆται τούτῳ λυπηθεὶς, συνεχώρησεν ὅμως τὸ ἐγκλήμα· ἀλλ' ὁ τοῦ ἐγκλήματος ἐνόχος υἱὸς, φοβούμενος τὴν τοῦ πατρὸς μετάνοιαν, συνουστει καὶ δεύτερον κατὰ τοῦ πατρὸς, ἀνακοινῶ

εἰς τὸν στρατὸν τὰ παράβολα ἐκείνου βουλεύματα, οἰκαιοῦντο τοὺς ταῦτα
 μάλιστα ἀποδοκιμάζοντας φυγάδας ἐν τῷ στρατῷ Ῥωμαίους καὶ διεγείρει γε-
 νικὴν τοῦ πεζικοῦ καὶ τοῦ ναυτικοῦ ἐπανάστασιν. Προσέδραμε μὲν ἔφιππος
 πρὸς τὰς κρυφάς, ὁ Μιθριδάτης, ὅπως ἐπαναγάγῃ τὴν πειθαρχίαν εἰς τὸν
 στρατὸν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ πιστοὶ ἐγκαταλιπόντες αὐτὸν μετέβησαν πρὸς τοὺς
 ἐναντίους, ὥστε μόλις ἐκφυγὼν ἐπέστρεψεν εἰς τὰ ἀνέκτορα. Εὐθὺς τότε οἱ
 ἐπαναστάντες, ἀναγορεύσαντες βασιλέα τὸν Φαρνάκην, προχωροῦσι κατὰ τοῦ
 Μιθριδάτου, ἐπιφέροντες αὐτῷ πολλὰ καὶ δεινὰ ἐγκλήματα. Ὁ δὲ Μιθριδά-
 τής, ἀφ' ὑψηλοῦ πύργου τὰ γινόμενα ὁρῶν, ἔπεμπε πρὸς Φαρνάκην ἄλλους
 ἐπ' ἄλλοις ἀσφαλῇ αἰτούμενος ἀποχώρησιν. Ὡς δὲ οὐδεὶς ἐπανήρχετο, ἀπε-
 φάτισεν ἀμεταθέτως νὰ ἐπιθῇ τέρμα εἰς τὸν βίον αὐτοῦ, ὅπως προφυλάξῃ
 ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς εἰς τοὺς Ῥωμαίους ἐκδόσεως. Ἀλλὰ πρότερον ἀπὸ τοῦ περὶ
 τὰ ἀνέκτορα τείχους ὠνείδισε πικρῶς τὸν ἀγνώμονα υἱόν, κατηράσατο αὐτοῦ
 φοικτὰς ἄρας καὶ ἐπεκαλέσατο τὴν τιμωρίαν τῶν θεῶν, ἐξάμενος νὰ χαρί-
 σωσι τῷ Φαρνάκῃ υἱὸς ὁμοίους αὐτῷ, ἵσως τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐνθυμηθεὶς,
 ὅτι καὶ αὐτὸς διὰ τὴν πρὸς τὴν μητέρα καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους αὐτοῦ οἰκείους
 ἀσέβειαν ὑφίστατο ἤδη τὴν δικαίαν ταύτην παρὰ τῶν θεῶν τιμωρίαν. Ἐ-
 πείτα δὲ εὐχαριστήσας καὶ πέμψας πρὸς τὸν νέον βασιλέα τοὺς ἐν ταῖς εὐτυ-
 χίαις καὶ ταῖς δυστυχίαις πιστοὺς αὐτῷ παρκεῖναι καὶ τιμίως ὑπηρετή-
 σοντας, εἰσέρχεται εἰς τὸν γυναικωνίτην καὶ λαβὼν κινεῖ ὅπερ αἰεὶ περὶ τῷ
 ζίφει συνεπήγετο φάρμακον. Αἱ παρατυχαῖσαι δύο αὐτοῦ θυγατέρες Μιθριδα-
 τὶς καὶ Νύσσα, ἤδη μεμνηστευμέναι τοῖς βασιλεῦσιν Αἰγύπτου καὶ Κύπρου,
 ἱκετεύουσι νὰ προαποθάνωσι καὶ ἐμποδίζουσι τὸν πατέρα τοῦ νὰ πῇ, ἕως
 ἐνέδωκε· πιοῦσαι δὲ αὗται τοῦ θανατηφόρου πόματος προκέθανον, ὡς ἐπό-
 θησκον. Τότε δὲ καὶ τοῦ Μιθριδάτου πόντος, δυστυχῶς δὲν ἐνήργησε τὸ
 φάρμακον ἐπὶ τῆς ἰσχυρᾶς καὶ ἐν ἔξει μακρᾷ δηλητηρίῳ γενομένης κράσεως
 αὐτοῦ. Ἠναγκάσθη λοιπὸν νὰ προσφύγῃ εἰς τὸ ἴδιον ζίφος· ἀλλ' οὐδὲ τοῦ
 ζίφους παρασχόντος αὐτῷ τὸ ποθούμενον, ἀποτείνεται πρὸς Βίτοιτον, ἀξιω-
 ματικὸν αὐτοῦ Γαλάτην, δεόμενος αὐτοῦ νὰ τελειώσῃ τὸ ἔργον, τὸ τελευ-
 τικὸν τοῦτο δεῖγμα παρασχὼν τῆς πρὸς αὐτὸν πίστεως καὶ προφυλάξεας ἀπὸ
 τῆς πομπῆς τοῦ θριάμβου τὸν ἐπὶ πολὺ τηλικύτης ἀρχῆς αὐτοκράτορα καὶ
 βασιλέα, ἀφ' οὗ αὐτὸς διὰ τῆς καταχρήσεως τῶν φαρμάκων καὶ τῶν ἀντιδό-
 των κατέστησεν ἄδραν ἐφ' ἑαυτοῦ τὸ φάρμακον, σκοπῶν ἀνοήτως νὰ προ-
 φυλάξῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τῶν ἄλλων φαρμάκων, χωρὶς νὰ προβλέψῃ τὸ κάκιστον
 καὶ σύνοικον τοῖς βασιλεῦσι φάρμακον, τὴν ἀπιστίαν στρατοῦ, παίδων καὶ
 φίλων. Ὁ Βίτοιτος οἰκτεῖρας τὸν Μιθριδάτην ἀπῆλλαξε τοῦ ζῆν αὐτὸν (63
 π. Χ.), ἥδη ὑπὲρ τὰ ἐβδομήκοντα ἔτη γεγανῆτα, τὰ δὲ πλεῖστα τοῦ μακροῦ
 βίου αὐτοῦ ἔτη ἐν τῷ βουλεύεσθαι καὶ πολεμεῖν κατὰ τῶν Ῥωμαίων διανύ-
 σαντα. Μετὰ δὲ τούτου ἔπαυσε καὶ ὁ δώδεκα περίπου ἔτη διαρκέσας τρίτος
 καὶ τελευταῖος πρὸς Ῥωμαίους Μιθριδατικὸς πόλεμος.

Ἡ ἀγγελία, ἣν αὐτὸς ὁ Φαρνάκης ἐπεμψε πρὸς Πομπήιον, περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Μιθριδάτου εὗρεν αὐτὸν ἐπαρχόμενον εἰς Νέτρην τῆς Ἀραβίας. Ἄπας ὁ στρατὸς μεγίστην ἡσθάνθη ἐν τῇ χαρμολύνῃ ἀγγελίᾳ χαρὰν καὶ ἔθυσεν εὐχαριστήρια, ὅπως καὶ οἱ ἐν Ῥώμῃ τὰ εὐαγγέλια ἀκούσαντες ἐώρτασαν, ὡς ἀπὸ μεγάλου ἐχθροῦ ἀπαλλαγέντες. Ὁ Πομπήιος ἐπέστρεψεν εὐθὺς εἰς Πόντον καὶ Ἀμισόν, πλεύσας δ' ἐκεῖ καὶ ὁ Φαρνάκης ἐκάρπισε τῷ Πομπηίῳ τὸν νεκρὸν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ δώριον πολλῶν. Ὁ Πομπήιος συγκινηθεὶς, ὡς εἶδεν ἐν τῇ μεγαλοπρεπεῖ αὐτοῦ κατὰ τὰς μάχας πανοπλίᾳ τὸν νεκρὸν τοῦ Μιθριδάτου, ἐδάκρυσε διὰ τὸ δυστυχὲς τέλος τοῦ ἀνδρὸς καὶ διέταξε μεγαλοφρόνως χορηγήσειν καὶ θάψωσιν αὐτὸν βασιλικῶς, ὡς ἄνδρα μεγάλου ἔργου καὶ μέγαν βασιλέα, ἐγκαταθέντας τὸ σῶμα αὐτοῦ εἰς τοὺς ἐν Σινώπῃ βασιλικοὺς τάφους· τὸν δὲ Φαρνάκην ἀνεγνώρισε βασιλέα τοῦ Κιμμερίου βοσπόρου, πλὴν τῆς πόλεως Φανναγορείας, ἣν ἐκήρυξε πόλιν ἐλευθέραν, ὅτε πρώτην ἀποστᾶσαν, αἰτίαν δὲ γενομένην τῆς τοῦ Μιθριδάτου καταλύσεως.

Ἐν τῇ μακρῇ διαρκείᾳ τοῦ λίαν περιπετειώδους καὶ ἐνδιαφέροντος ὁρμήματος, οὗτινος πρωταγωνιστὴς ὑπῆρξεν ὁ Μιθριδάτης, συμμετέσχον δὲ καὶ ἄλλαι σπουδαῖα διαφόρων χαρακτῆρων πρόσωπα, εἰδομεν μακροὺς καὶ πεισματώδεις πολέμους ἐκ φιλοδοξίας καὶ πλεονεξίας κινήθεντας, μάχας, νίκας, χωρῶν καταλήψεις, πόλεων ἀλώσεις, σφαγὰς, ὀρπαγὰς, καταστροφὰς ἐπὶ τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ἐπὶ τῶν ἐλληνικῶν νήσων, ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος. Διότι ἐν ταῖς χώραις ταύταις ἐπικράτειαι πολλάκις τοὺς δεσπότες ἡλλάξαν, πόλεις ἐξεπολιορκήθησαν, ἐλεηλατήθησαν, ἐπυρπολήθησαν, καταστράφησαν, ἱερὰ ἐσπυλήθησαν, τεχνῶν ἀριστουργήματα διηρπάγησαν, ἀπωλέσθησαν· παραδείγματα ἔτιωσαν ὅσα ἔπαθον καὶ Ἀθηναὶ καὶ ὁ Πειραιεὺς ὑπὸ Ἀριστίωνος, Ἀρχελάου καὶ Σύλλα· ὅσα ἢ τότε κέντρον οὖσα τῆς ἐμπορείας Δῆλος ὑπὸ Ἀρχελάου καὶ Ὀροβίου· ὅσα ἢ τῶν Θηβαίων πόλις, ὡς πρώτη ἐν Βοιωτίᾳ τὰ τοῦ Μιθριδάτου ἐλομένη, ὑπὸ Σύλλα, Μακεδονία, Θεσσαλία, Βοιωτία, ἐπὶ πολὺ τοὺς γενικοὺς στρατοὺς διέθρεψαν, οὔτε ἡ Ἡπειρος, οὔτε ἡ Αἰτωλία ἔμειναν ἀφορολόγητοι καὶ ἀβλαβεῖς. Παρλαγονία, Βιθυνία, Καππαδοκία, πᾶσα ἡ ἐντεῦθεν μικρὰ Ἀσία τὰ πάνδεινα ὑπέστησαν ἐν ταῖς ἀμοιβαίαις ὑπὸ Μιθριδάτου καὶ Ῥωμαίων καταλήψεσι καὶ ἀλώσεσι τῶν πόλεων. Ἰδίως ἐκακώθησαν ἢ διὰ μηχανῶν κυριευθεῖσα πόλις τῶν Ἰλίων ὑπὸ Φιλιππίου, ἡ Κύζικος ὑπὸ Μιθριδάτου, ἡ Ἡράκλεια ὑπὸ Κόττα, ἡ ἐν τῇ ἀλώσει ἄκοντος τοῦ Λουκούλλου πυρποληθεῖσα Ἀμισός. Αἱ νῆσοι Ῥόδος καὶ Χίος, ἡ μὲν μακρὰν πολιορκίαν ὑποστάσα, ἡ δὲ ἰδοῦσα τοὺς κατοίκους αὐτῆς ἀναστάτους γινομένους καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Πόντου δισσκορπισθέντας. Ἀφ' οὗ ὁ Μιθριδάτης πᾶσαν τὴν ὑπ' αὐτοῦ κυριευθεῖσαν Ἀσίαν, μετὰ τῆς ἐν Ἑλλάδι μάχης ἔττας, μεγάλως ἐνάκωσεν, ἔρχεται ὕστερον καὶ ὁ Σύλλας καὶ ἐπιβάλλει αὐτῇ κοινὴν ζυμίαν δισμύρια τάλαντα, εἰς ὧν τὴν ἀπότιμιν οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι αὐτῆς οὐ μόνον ὅ,τι εἶχον ἐξέποιήσαν ἢ ἔδωκαν ὡς ἐνέχυρον,

ἀλλὰ καὶ εἰς χρεὶ δυσβάστακτα ὑπέκυψαν. Ὁ Σύλλας ἐσύλησε τοὺς ἱεροὺς θησαυροὺς τῶν Δελφῶν, τῆς Ὀλυμπίας καὶ τῆς Ἐπιδάουρου, καὶ ῥήπασεν ἐξ Ἀθηνῶν τὴν πλουσίαν βιβλιοθήκην τοῦ Ἀπελλικῶντος· οἱ δὲ πλεῖστοι τῶν ἑστέρον Ῥωμαίων στρατηγῶν κατὰ τὸ δοκοῦν μετεχειρίζοντο τὰ τῶν χωρῶν, ὥς εἶχον κυριεύσει, ἰδιωτικὰ καὶ δημόσια καὶ ἱερά. Πρὸς τοῦτοις δὲ ἀναρίθμητα εἶναι τὰ ἐκ τῶν φίλων τοῦ Μιθριδάτου ἀγρίων πειρατῶν τῆς Κιλικίας παθήματα τῶν τὰ παράλιχ μάλιστα τῶν χωρῶν τούτων οἰκούντων καὶ τὰς νήσους. Ἐκ τούτων λοιπὸν συγχρόνων κακῶν πῶς δὲν ἔμελλον οἱ κάτοικοι τῶν πολυανθρώπων καὶ εὐδαιμόνων τούτων χωρῶν μεγάλως κατὰ τὸν ἀριθμὸν νὰ ἐλαττωθῶσι καὶ εἰς μεγάλην δυστυχίαν νὰ περιπέσωσιν, ἂν οὐ καὶ αἱ πηγαὶ τῆς ἰδίας καὶ κοινῆς εὐημερίας, γεωργία καὶ βιομηχανία καὶ ἐμπορεία ἐκλείσθουσιν, καὶ ἕκαστα ἢ τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν καλλιέργει ἀνεστάλη; Ἦν δὲν ἔμελλον καὶ ὕλινος καὶ ἡθικῆς ὑπερβαλλόντως νὰ ἐκπέσωσι καὶ εἰς χειρίστην νὰ περιέλθωσι κατὰστασιν;

Ἀλλ' ἔρχετο γὰρ οἱ βιαίως ἐξ ἀντιθέτων μερῶν φερόμενοι καὶ ἐν ταῖς χώραις ταύταις, ὅπου ἀλλήλοις συνήντησαν, συγκρουσθέντες δορικτήτορες Ῥωμαῖοι καὶ Μιθριδάτης οὗτοι εἶναι οἱ κυρίως αἴτιοι τῶν τούτων εἰς τὰς χώρας ταύτας κακῶν, ἢ μᾶλλον οἱ τούτους μὴ δυνηθέντες ν' ἀποκρούσωσι τῶν χωρῶν τούτων κάτοικοι; Ἐκ τῶν χωρῶν τούτων οἱ κάτοικοι, καὶ κατὰ τὸν πληθυσμὸν πολυάριθμοι ὄντες καὶ κατὰ τὸν πολιτικὸν ὑπέρτεροι, ἡδυνάτουν ἤδη ν' ἀποκρούσωσι τοὺς τὰς μὲν χώρας αὐτῶν παλαίστρων, αὐτοὺς δὲ καὶ τὰ αὐτῶν ἄθλα τοῦ ἀγῶνος ποιοῦμένους ξένους ἐπιδρομεῖς, αἴτιοι εἶναι αὐτοὶ οὗτοι οἱ πρὸ πολλοῦ τὰς δυνάμεις αὐτῶν ἐν ὀλεθρῇ τυφλώσει κατ' ἀλλήλων ἐξαντλήσαντες. Διότι ὅτε πάσαι διὰ τὰς αὐτῶν ἰδιοτελείας ὅλως τυφλώττοντες καὶ οὐδὲν περισκοποῦντες Ἀθηναῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι ἐπολέμουν πρὸς ἀλλήλους τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον, ὅτε οἱ τελευταῖοι τῶν Μακεδόνων βασιλεῖς ἐκ παντὸς τρόπου τῇ τῶν Αἰτωλῶν καὶ Ἀχαιοῶν αὐτονομίᾳ ἐπεβούλευον, ὅτε πρῶτοι οἱ Αἰτωλοὶ, ἔπειτα δὲ καὶ Ἀθηναῖοι καὶ Ῥώδιοι καὶ ὁ τοῦ Περγᾶμου Ἀτταλὸς προσεκάλεον συμμάχους καὶ εἰς τὰς τῆς Ἑλλάδος ἀνεμίγνυσιν τοὺς ἀλλοφύλους Ῥωμαίους κατὰ τῶν ἐμοφύλων Μακεδόνων, ὅτε τέλος οἱ Ἀχαιοὶ συνεμάχουν πρὸς τοὺς πρὶν ἐχθροὺς Μακεδόνας πρὸς καταστροφὴν τοῦ μεγάλου φρονος Κλεομένου καὶ τῆς Σπάρτης, τότε οἱ Ἕλληνας ἐλάνθανον πάσαις τὰς ὕλικας καὶ ἡθικὰς αὐτῶν δυνάμεις κατατρίβοντες καὶ λεία εὐκόλος εἰς τὸν τυχόντα δορικτήτορα καθιστάμενοι. Διὰ ταῦτα πολὺς δὲν παρήλθε χρόνος καὶ Ἀθηναῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι καὶ Μακεδόνες καὶ Αἰτωλοὶ καὶ Ἀχαιοὶ πάντες ὁμοίως τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν αὐτονομίαν ἀπώλεσαν, ἐπὶ δὲ τῶν ἤδη ἐπιδραμόντων Ῥωμαίων καὶ Μιθριδάτου ὑπέφερον τὰς ὀλεθρίας τῶν τότε ἀμαρτημάτων συνεπαίτας, τὰς καὶ αὐτοὺς τοὺς αὐτῶν ἀπογόνους ἐπὶ πλεῖστον ἐπιβαρυνούσας. Οἱ τούτων λοιπὸν τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν τὰς τύχας διέποντες, γινώσκοντες κάλλιστα, ὅτι δορικτήτορες καὶ

ἡγεμόνες καὶ λαοὶ ἐκάστοτε ἀναφαίνονται, τοὺς ἀδυνάτους καταστρεφόμενοι καὶ βιαίως συγχωνεύοντες, ὥφειλον ἐγκαίρως νὰ προΐδωσιν, ὅτι διὰ τῶν μακρῶν ἐρίδων καὶ τῶν ἐμφυλίων πολέμων ἐμελλον ταχέως νὰ καταντήσωσιν ἀδύνατοι ἐκυτοὺς καὶ τὰ ἐκυτῶν ἀπὸ τῶν τυχόντων δορικτητόρων νὰ ὑπερσπίσωσιν. Ἄρα οὗτοι οἱ τῶν χωρῶν τούτων κάτοικοι, ἀλλ' οὐχὶ οἱ ξένοι δορικτήτορες, εἶναι οἱ πρῶτοι καὶ κυρίως αἱπτοὶ τῶν ἀνωτέρω καταλεχθέντων μεγάλων κακῶν.

Ὁ δὲ δορικτήτωρ Μιθριδάτης, ἐξεταζόμενος ἐν αἷς ἐγένετο περιστάσεων, ὅσον καὶ ἂν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ Ῥωμαίων κακολογῆται, ἔως τῶν Ῥωμαίων δὲν ἦτο χείρων. Δὲν διεῖπε μὲν τὰς πράξεις αὐτοῦ τὸ δίκαιον, ἀλλ' οὐδὲ τὰς τῶν Ῥωμαίων μόνη διαφορά αὐτῶν ἦτο, ὅτι ὁ μὲν Μιθριδάτης ἐφέρετο πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ διὰ τοῦ ζήφους, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι πρὸ τοῦ ζήφους μετεχειρίζοντο τὴν καταχθόνιον αὐτῶν πολιτικὴν. Ὁ Μιθριδάτης, φύσει φιλόδοξος ὢν, ὥρέχθη κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐκτείνεσθαι τὸ ἑαυτοῦ νὰ ἰδρῶσιν μέγα κράτος, ἐκ δὲ τῆς αἰφνιδίας τῶν Ῥωμαίων ἐπεμβάσεως καὶ τῆς προτέρας αὐτῶν διαγωγῆς ἐννοήσας τῶν ἀπ' αὐτῶν εἰς πᾶσαν τὴν Ἀσίαν κίνδυνον, ἠγωνίσαστο πάσῃ θυνάμει ν' ἀποκρούσῃ αὐτόν. Διὰ τοῦτο δὲ εἶναι ἀνὴρ ἐνδιαφέρων καὶ θαυμάσιος, ὅτι τὴν πρόοδον τῶν τοσοῦτον φοβερῶν Ῥωμαίων, ἥδη ἐν τῇ ἀκμῇ αὐτῶν ὄντων, νὰ ἐπιστήσῃ ἐτόλμησεν, εἰ καὶ ἡ τύχη δυσμενὴς ἐφάνη αὐτῷ ἐν τῷ τρίς ἐπικνηληφθέντι γιγαντιαίῳ πρὸς αὐτοὺς πολέμῳ. Ἡμῖν δὲ ἰδίως ὁ τοῦ Μιθριδάτου ἀγὼν δὲν εἶναι ἀδιάφορος, καθότι ἐν εὐμενεστέρᾳ τῇ τύχῃ ἤθελεν ἀπαντήσῃ οὗτος, ἔως ἤθελε τότε ἀνταρχήσῃ τὴν τῶν Ῥωμαίων εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἐκχυσιν, καὶ ἰδρῶσας μέγα ἐν ταῖς χώραις ταύταις κράτος προαγάγῃ ἢν Ἀλέξανδρος ὁ μέγας ἐπεχείρησε τῶν ἐν Ἀσίᾳ λαῶν ἐπὶ τὸ ἐλληνικώτερον συγχώνευσιν· ἔως δὲ ὁ ἀπὸ Ἀλεξάνδρου καὶ μᾶλλον ἐν ταῖς χώραις ταύταις ἐξαπλούμενος ἐλληνικὸς πολιτισμὸς, ὁ ὑπὸ τοῦ Μιθριδάτου μᾶλλον ἢ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐκτιμώμενος, ἤθελε πρωιμότερον ἐν ταῖς χώραις ταύταις κατατρίψῃ καὶ ἀποφυγῶν τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐπίδρασιν, προσλαβὼν δὲ βραχυτέρον καὶ τὴν ἠθικὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ δύναμιν, γνησιωτέρους καὶ ὠραιοτέρους ἐνταῦθα προαγάγῃ καρπούς. Ἀλλ' ὅμως ἄλλως ἔδοξε τῇ ἀοράτως τὰ ἀνθρώπινα οἰκονομούσῃ θεῇ Προνοίᾳ.

Ὅτι δὲ ὁ Μιθριδάτης πρωίμως συνέλαβε καὶ ἐπικρατούσαν διὰ βίου ἐννοίαν εἶχε τὴν ἀνίδρυσιν εὐρυχώρου μοναρχίας, ἐν τούτῳ τιθεὶς πᾶν ἀνθρώπινον μεγαλεῖον, τοῦτο φαίνεται ἐκ τῶν μεγάλων παρὰ πάντα τὸν βίον αὐτοῦ μόχθων καὶ κινδύνων. Ἀλλ' εἶχεν ἀρχὴν γε τὰ πρὸς ἐπίτευξιν τοιοῦτου σκοποῦ ἀπαιτούμενα; Πάντες οἱ τοῦ ἀνδρὸς ἀγῶνες ἀπέδειξαν ἐν αὐτῷ ἐκτακτὸν ἰσχύον καὶ σῶματος καὶ νοῦ καὶ θελήσεως· διότι γενόμενος φύσει τὸ μὲν σῶμα μέγας καὶ ἰσχυρὸς διὰ τῆς ἀσκήσεως ἀπέβη εὐρωσττότατος καὶ ἐπιδεξιώτατος· τὴν δὲ ψυχὴν ἀγγίνους τε ἄμα καὶ οἰζύνους καὶ φαντασίας

κράτοχος ζώηρας καὶ μνήμης σπανίως διὰ τῆς ἀσκήσεως πάντα τὰ φυσικὰ ταῦτα πλεονεκτήματα ἐτελειοποίησεν. Ἀλλὰ καὶ φύσει φιλότιμος καὶ πολυμήρως γενόμενος διὰ τῆς θαυμασίας τὴν ψυχὴν ἐπαιρούσης ἑλληνικῆς παιδείας, ἣν ἐν ταῖς ὑψηλοῖς αὐτῷ ἑλληνικαῖς πόλεσι προσέλαβε, καὶ ταύτας καὶ τὰς λοιπὰς ἀγαθὰς αὐτοῦ διαθέσεις εἰς ἄκρον ἀνέπτυξεν, ἀποβὰς μεγάλωρον, μεγαλεπήβολος, διορατικός, εἰς ἐκτέλεσιν τῶν σκοπῶν αὐτοῦ πολυμήχανος, καρτερικός, φερέπονος. Ἰστορεῖται, ὅτι διὰ τοῦ ἡρωικοῦ ἀναστήματος φόβον τοῖς πολεμίοις ἐνέπνεε, παρὰδόξως δὲ πρὸς πάντα κόπον καὶ ταλαιπωρίαν ἀντεῖχε, μαχόμενος, διώκων, φεύγων· μέχρι δὲ γήρατος ἄριστος καὶ ἠκόντιζε καὶ ἵππευε καὶ τὴν ἡμέραν χίλια στάδια, κατὰ διαστήματα τοὺς ἵππους ἀλλάσσων, διήνυε, καὶ ἄρμα διώκει ὑπὸ δεκαῖς ἵππων ἐλκόμενον. Ἀλλὰ καὶ ἀνδρείως προσωπικῶς ὢν καὶ στρατηγῶν διεκινδύνευε καὶ ὡς στρατιώτης παρὰβόλως ἐξετίθετο, ὥστε πολλὰ καὶ ἐκ πολεμίων καὶ ἐξ ἐπιβούλων ἔλαβεν τραύματα, δι' ἃ ὅμως οὐδέποτε τοῦ σκοποῦ ἀπεστράπη. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ φύσει ἀρχικός γενόμενος ἐπιταδεῖως ἐκυβέρνησε κράτος τοσοῦτον ἐκτεταμένον καὶ ἐκ πολλῶν ἐθνῶν σύμμικτον, καὶ τὴν κυβέρνησιν αὐτοῦ αἰ κατὰ τὴν Ἀσίαν πόλεις προὔτιμων τῆς ῥωμαϊκῆς, εἰ καὶ ἐκυβέρνησε κατὰ τὸν ἐν Ἀσίᾳ ἐπικρατοῦντα αὐθαίρετον καὶ δεσποτικὸν τρόπον. Μέγιστον δὲ αὐτοῦ ὁμολογεῖται ἐλάττωμα τὸ πρὸς τὰς γυναῖκας ἀκόλαστον, ὢν πλείστας μὲν ἔλαβε, πολλοὺς δ' ἐξ αὐτῶν υἱοὺς καὶ θυγατέρας ἐγέννησεν. Ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἐσχότισε τὰς ἀγαθὰς αὐτοῦ διαθέσεις τὸ τοῦ ἥθους φιλύποπτον καὶ τὸ μέχρι ὠμότητος φιλέκδικον, ἐξ οὗ καὶ τὴν μητέρα καθείρξας ἐθανάτωσε, καὶ τὸν ἀδελφόν, καὶ τρεῖς υἱοὺς καὶ τρεῖς θυγατέρας, καὶ εἰς τὴν ἀσεβειστάτην τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ῥωμαίων σφαγὴν προήχθη. Αἱ βαρβαρικά αὐταὶ πράξεις πάλυ-πολυ τῆς ἀξίας τοῦ ἀνδρὸς ἀφαιροῦσιν. Ἄτε δὲ καὶ ἑλληνικῆς παιδείας καὶ μορφώσεως μετασχὼν καὶ εὐγλωττος ἀπέβη καὶ μουσικῆς καὶ τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν φίλος. Ἰδιαιτέρως δὲ ἠτχολήθη, ὡς προερρήθη, περὶ τὰς δυνάμεις τῶν φυτῶν καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν δηλητηρίων καὶ ἀντιδότων, χρῆσιν ἐκκτέρων ἐφ' ἑαυτοῦ ποιούμενος, ὅπως προλάβῃ ἐνδεχομένην δηλητηρίασιν· ἀλλὰ καὶ περὶ ἱατρικὰς ἐρεῦνας φαίνεται διατρέψας, ὡς ἀποδεικνύουσι τὰ κατὰ διαταγὴν αὐτοῦ συνειλεγμένα ἱατρικὰ βιβλία, ἅτινα ὁ μὲν Πομπήιος μετὰ τῶν ἄλλων λαφύρων εἶχεν εἰς Ῥώμην μετακομίσει, ὁ δὲ τοῦ Πομπηίου ἀπελεύθερος Ληναῖος μεθερμηνεύσει. Ἰστορεῖται δὲ πρὸς τούτοις, ὅτι εἰκοσιδύο γλώσσας ἐγίνωσκεν, ὥστ' εὐχερῶς πρὸς ἕκαστον ἄνθρωπον τοῦ ἐκ πολλῶν ἐθνῶν συγκειμένου κράτους αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκείνου γλώσσῃ διελέγετο.

Τοιοῦτος λοιπὸν ὁ Μιθριδάτης καὶ φύσει καὶ ἐπιμελείᾳ γενόμενος, εἰ ὠρέχθη τῆς ἀνιδρύσεως εὐρυχώρου μοναρχίας, δὲν ὠρέχθη πράγματος ὑπὲρ δύναμιν· διότι τὰ τε εἰρημένα προσόντα αὐτοῦ καὶ μάλιστα ἡ μεγάλη ἐπιμονὴ καὶ ἡ ἀκμάτος δραστηριότης, πολλάκις καταστραφέντος καὶ πάλιν εὐθὺς μετὰ νέων δυνάμεων ἀναφανέντος, ἀποδεικνύουσιν, ὅτι κατεῖχε τὰ ἀ-

παιτούμενα προσόντα εἰς τὸ ν' ἀναγάγῃ εἰς πέρας ὃν προέθετο κόπον. Τοῦτο δὲ ἀποδεικνύουσι καὶ αὐταὶ αἱ πράξεις αὐτοῦ· διότι ὑπέταξε τοὺς περὶ τὸν Καύκασον λαοὺς καὶ τοὺς Σκύθας μέχρι Θράκης, ἀντέστη ὑπὲρ πάντα ἄλλον πρὸς τοὺς κοσμοκρατορίαν κατασκευάζοντας Ῥωμαίους, κατέλαβε πολλάκις Περσικὴν, Βιθυνίαν καὶ Κεππεδοκίαν, ἐληλάκτησα τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἀσίαν, ἔπεμψε πολυκρίθμους στρατοὺς εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ παρ' ὀλίγον ἐξεδίωκεν αὐτῆς τοὺς Ῥωμαίους. Ἐνικήθη μὲν πολλάκις, ἀλλ' οὐδέποτε οὔτε τὸ φρόνημα ἐταπεινώθη, οὔτε τοῦ ἀρχικοῦ σκοποῦ ἀπέστη. Ἐνικήθη, ἀλλὰ μόλις καὶ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἔθνους ἐν τῇ ἀκμῇ τότε τῆς αὐτοῦ ἀναπτύξεως καὶ ἄριστα καὶ πολιτικῶς καὶ στρατιωτικῶς συντεταγμένου, οἵτινες εἶχον ἤδη νικήσῃ Καρχηδονίους, Ἰσπανοὺς, Μακεδόνας, Ἕλληνας· καὶ ὑπὸ τῶν ἀρίστων τότε στρατηγῶν Σύλλα, Λουκίου, Πομπηίου, ἐν ᾧ τοὺς ἄλλους πάντας, πρὸς οὓς ἐπολέμησεν, ἐνίκησε, Εὐσείον καὶ Ἀκύλιον καὶ Ὀππιον καὶ Μουρήναν καὶ Κότταν καὶ Φάβιον καὶ Τριάριον· ἐνίκηθη τέλος, ἀλλ' ἀφ' οὗ ἔπραξε πάντα τὰ ἀνθρωπίνως δυνατόν καὶ οὐδὲν κατὰ Ῥωμαίων ἀφῆκεν ἀπείρατον, ὡς καὶ πρὸς Σκύθας καὶ Θράκας συνάψας σχέσεις, καὶ πρὸς τὸν ἐν Ἰσπανίᾳ ἔξοχον στρατηγὸν Σεργόριον συμμαχήσας καὶ μετ' αὐτῶν τῶν πολεμίων τοῖς Ῥωμαίοις πειρατῶν τῆς Κιλικίας συνένοχοις· μέγας τῷ ὄντι καὶ ἐν ταῖς πράξεσι, καὶ ἐν ταῖς συμφοραῖς καὶ ἐν τῷ θανάτῳ, ὅστις ἐπέθηκε τέλος εἰς τὸν μεγαλοπράγμονα καὶ αἰκίνητον βίον αὐτοῦ. Εἰ δὲ καὶ πᾶν ἐφ' ἐκυτῷ μέσον ἐξαντλήσας ἀπέτυχε τοῦ σκοποῦ, εἰς τὴν ἀποτυχίαν πρὸς πολλοὺς ἄλλοις ἀπὸ τῆς τύχης ἐναντιώμασιν, ἐν οἷς καὶ ἡ προδοσία τῶν ἰδίων αὐτοῦ υἱῶν, συνετέλεσε μὲν καὶ ἡ οὐ συντετελεσμένη ἀκόμη εἰς ἐν συμπαγὲς καὶ ὁμοιόμορφον συγχώνευσις τῶν πρὸ ὀλίγου ὑπ' αὐτοῦ κατακτηθέντων διαφόρων λαῶν, ὥστε νὰ διέπωνται πάντες οὗτοι ὑπὸ κοινῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ὀργανισμῶν τοιούτων, ὅποιοι τοὺς Ῥωμαίους πανταχοῦ θριαμβεύοντας ἀνέδειξαν· συνετέλεσε δὲ καὶ ἡ τύφλωσις πάντων τῶν ἐν Ἀσίᾳ ἡγεμόνων, καὶ μάλιστα τῶν ἰσχυροτέρων βασιλέων Ἀρμενίων καὶ τῶν Πάρθων, οἵτινες, ὡς εἶχε συμβῆναι πρότερον ἐν Ἑλλάδι, δὲν προεῖδον ἐγκαιρῶς τὸν ἐπικείμενον πᾶσιν ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων κίνδυνον, οὐδὲν δὲ ὅλως περισκοποῦντες, ἢ καὶ φθανοῦντες, ἔμενον ἀδιάφοροι καὶ οὐδεμίαν παρεῖχον τῷ Μιθριδάτῃ ἀγωνιζομένῳ βοήθειαν, ἕως πάντες ἀλληλοδιζόχως ὑπὸ Ῥωμαίων κατεστράφησαν. Ἀλλὰ τὰῦτα τὰ ἀπὸ τῆς τύχης ἐναντιώματα καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἀμαρτήματα οὐδόλως ἀφαιροῦσι τὴν δόξαν τοῦ Μιθριδάτου ὡς μεγάλου βασιλέως καὶ ἐξόχου πολιτικοῦ καὶ στρατηγοῦ. Καὶ ἐν τοῖς ἀρχαίοις καὶ ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνις μεγαλοπράγμονες καὶ βασιλεῖς καὶ στρατηγοὶ ἐκ δυσμενοῦς τύχης δὲν ἐπραγματώσαν τὰς μεγάλας αὐτῶν βουλὰς, ἀλλὰ προαπέθανον αὐτοκτονήσαντες ἢ μαχόμενοι, ἢ εἰς αἰχμαλωσίαν περιπεσόντες, ὅποιοι Ἀντίοχος καὶ Πύρρος καὶ Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς καὶ Ναπολέων ὁ Α'· ἀλλ' ἡ ἱστορία οὐδέποτε ἠρνήθη αὐτοῖς τὸ μεγαλεῖον τοῦ φρονήματος καὶ τῶν

ἀγώνων, δι' ὧν τοὺς σκοποὺς αὐτῶν ἐπεδίωξαν. Δικαίως ἄρα καὶ τῷ Μιθριδάτῃ τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ μεγάλου ἢ ἱστορία ἀπένειμεν. Ὅτι δὲ τῷ ὄντι μέγας ὑπῆρξε τοῦτο καὶ αὐτοὶ οἱ ἄσπονδοι αὐτοῦ ἐχθροὶ Ῥωμαῖοι προσεμαρτύρησαν, θυσίας καὶ ἐορτὰς πρὸς τὴν ἀγγελίαν τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐπιτελέσαντες, ὡς ἀπὸ μεγίστου ἐχθροῦ ἀπαλλαγέστες.

Γ. ΣΟΥΡΙΑΣ γυμνασιάρχης Χίου.

ΠΟΙΚΙΛΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ

ΥΠΟ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Σ. ΚΟΝΤΟΥ.

§ 17 *

Γραφεὺς ἀντὶ τοῦ βιβλιογράφου.

Σπικνίως τὸ ὄνομα γραφεύς παρλαμβάνεται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώττῃ πρὸς δῆλωσιν τοῦ συγγραφέως, συχνότερα δὲ καὶ παλαιότερα εἶνε ἡ χρῆσις αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ βιβλιογράφου, ὅτε καὶ κατ' ἀντίθεσιν ἐκφέρεται ἐνίοτε πρὸς τὸ συγγραφεύς.

Ἀριστοτέλ. Ῥητορ. Γ', η', 6 «ἀλλὰ δεῖ τῇ μακροῦ ἀποκόπτεσθαι καὶ δῆλην εἶναι τὴν τελευτήν μὴ διὰ τὸν γραφέα μὴδὲ διὰ τὴν παραγραφὴν ἀλλὰ διὰ τὸν ῥυθμόν».

Πολύβ. σελ. 813, 15 Ούλσχ. αὐτοῦτο γὰρ οὐδεὶς ἂν εἴπαιε δῆπου τοῦ συγγραφέως εἶναι τὸ διάπτωμα, τοῦ δὲ γραφέως ὁμολογουμένως» καὶ σελ. 813, 21 σφανερόν ὅτι τὸ μὲν ἁμάρτημά ἐστι τοῦ γραφέως».

Πλούτ. Ἠθικ. σελ. 60, α' «τοιοῦτος γὰρ ὁ κόλαξ, εἶος — σύγγραμμα κελευσθεὶς ἄθλιον διελθεῖν αἰτιάσθαι τὸ χαρτίον ὡς δακτύ καὶ τὸν γραφέα μικρόν καὶ ὀλίγωρον ἀποκχεῖν». Πρβ. καὶ Κλέτ. Νεωτ. κεφ. 23.

Στράβ. σελ. 609 «καὶ βιβλιοπῶλαί τινες γραφεῦσι φύλοις χρώμενοι καὶ οὐκ ἀντιδύλλοντες».

Γαλην. Τόμ. Ζ', σελ. 893 «ἀνδεικνυμένου κένταυθικ σαφῶς τοῦ γραφέως ἦτοι ῥαθυμίαν ἐσχάτην ἢ ῥαδιουργίαν». σελ. 900 «ἀλλ' ἐγὼγ' ἂν — τοῦ γραφέως ἁμάρτημα ὑπάρχειν αὐτό μᾶλλον ἢ Ἱπποκράτους εἰπεῖν ἐτόλμησα». Τόμ. ΙΓ', σελ. 738 «πλὴν εἰ καὶ (Γρ. εἰ μὴ) τοῦ γραφέως ἐστὶν ἁμάρτημα». σελ. 740 «ἀλλὰ τὸ μὲν ἑλλιπὲς τῆς λέξεως καὶ διὰ τὴν τοῦ γραφέως ἁμαρτίαν δύναται γεγονέναι». Τόμ. ΙΖ', α', σελ. 706 «μήτ' οὖν (Γρ. μήτε οὐτ' — οὔποτε) ἡ λέξις ἁμάρτηται, καθάπερ καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν

* Ἰδὲ σελ. 34, 189, 339, 449.